

ΠΡΑΚΤΙΚΕΣ ΚΑΙ ΠΡΟΟΠΤΙΚΕΣ ΣΤΙΣ ΔΙΑΚΡΑΤΙΚΕΣ ΥΙΟΘΕΣΙΕΣ: Απόψεις επαγγελματιών και θετών γονέων

Διεθνής Κοινωνική Υπηρεσία- Ελληνικός Κλάδος

Πρόλογος

- Χρηματοδότηση: Το ερευνητικό πρόγραμμα με θέμα: «**Δυσκολίες, εμπόδια και πρακτικές στην υλοποίηση των διακρατικών υιοθεσιών στην Ελλάδα: οι απόψεις των κοινωνικών λειτουργών και των θετών γονέων. Μια επιστημονική μελέτη για τα έτη 2011-2019**» υποβλήθηκε στην προκήρυξη του Active Citizens Fund, το οποίο υλοποιείται από το Ίδρυμα Μποδοσάκη και το Solidarity Now, και εγκρίθηκε η χρηματοδότησή του.
- Υλοποίηση: Το πρόγραμμα που περιλαμβάνει και συνοδές δράσεις, υλοποιείται από τη Διεθνή Κοινωνική Υπηρεσία- Ελληνικός Κλάδος (Δ.Κ.Υ.). Ξεκίνησε τον Μάρτιο του 2020 και θα ολοκληρωθεί τον Αύγουστο του 2021. Στο παρόν άρθρο παρουσιάζονται τα αποτελέσματα της έρευνας.
- Ομάδα υλοποίησης: Το πρόγραμμα υλοποιείται από στελέχη της Διεθνούς Κοινωνικής Υπηρεσίας (επαγγελματίες και εθελοντές) και εξωτερικούς συνεργάτες¹.

I. Εισαγωγή

Υιοθεσία: Ως μορφή παιδικής προστασίας, ο κύριος στόχος της υιοθεσίας είναι η διασφάλιση του παιδιού και των συμφερόντων του. Πρόκειται για μια πολύπλοκη διαδικασία διότι εμπλέκονται διάφορα άτομα (θετοί γονείς, βιολογικοί γονείς, παιδιά, επαγγελματίες) με διαφορετικά κίνητρα και ανάγκες, συντελείται δε σε διαφορετικές συνθήκες κοινωνικές, οικονομικές, νομικές, πολιτικές, πολιτισμικές, ειδικά στην περίπτωση της διακρατικής υιοθεσίας.

1. Συνεργάστηκαν (με αλφαβητική σειρά) οι: Αδελφοπούλου Χριστίνα, Αναστασάκη Εμμανουέλα, Αντωννάκη Πηνελόπη, Γαζεριάν- Μαρντικιάν Μπαϊτζάρ, Γιάκας Παναγιώτης, Κόφφας Στέφανος, Μεγαρίτη Βασιλική, Οικονόμου Δέσποινα, Τσαγκόγιωργα Αννα.

Αξιολόγηση: Η αξιολόγηση, βασικό στάδιο της διαδικασίας της υιοθεσίας, πρέπει να είναι ολιστική και αφορά όχι μόνο τους υποψήφιους θετούς γονείς (ΥΘΓ) για να διαπιστωθεί η καταλληλότητά τους να υιοθετήσουν, αλλά το παιδί και τους βιολογικούς γονείς για να διαπιστωθούν οι συνθήκες ζωής τους και εάν η υιοθεσία είναι η πλέον ενδεδειγμένη λύση για το παιδί. Είναι αυτονόητο ότι στις διαδικασίες αυτές εμπλέκονται διάφοροι φορείς και επαγγελματίες, υπάρχουν νόμοι που καθορίζουν τις διαδικασίες και βέβαια η εφαρμογή τους εξαρτάται και από άλλους εξωτερικούς παράγοντες που δεν συνδέονται άμεσα με την υιοθεσία αυτή καθαυτή. Στην περίπτωση δε της διακρατικής υιοθεσίας, οι διαδικασίες που αφορούν τους βιολογικούς γονείς και το παιδί γίνονται σε μια άλλη χώρα όπου βέβαια επικρατούν διαφορετικές συνθήκες και διαφορετικό νομικό πλαίσιο. Οι ΥΘΓ πρέπει να είναι προετοιμασμένοι τόσο για το νομικό πλαίσιο όσο και για τις κοινωνικο-οικονομικές συνθήκες που επικρατούν στη χώρα καταγωγής του παιδιού.

Νομικό πλαίσιο: Όπως αναφέρεται στο άρθρο περί νομικού πλαισίου για τις διακρατικές υιοθεσίες² του παρόντος τεύχους, «το ανεπαρκές και αναχρονιστικό μέχρι τότε νομικό πλαίσιο της υιοθεσίας», στην Ελλάδα, «αναμορφώθηκε ριζικά με το Ν. 2447/1996, οι διατάξεις του οποίου ανταποκρίνονται στη σύγχρονη αντίληψη περί υιοθεσίας». Μεταξύ άλλων, ενισχύεται ο ρόλος των κοινωνικών υπηρεσιών, κατοχυρώνεται η αρχή της μυστικότητας της υιοθεσίας, αλλά και το δικαίωμα του υιοθετημένου να αναζητήσει τις ρίζες του μετά την ενηλικίωσή του, και θεσπίζονται αυστηρές ποινικές κυρώσεις για την πάταξη της εμπορίας βρεφών.

Με το ΠΔ 226/1999 ορίστηκαν οι υπηρεσίες και οι οργανώσεις που έχουν την αρμοδιότητα για διεξαγωγή κοινωνικής έρευνας για την καταλληλότητα των υποψηφίων θετών γονέων και η διαδικασία προπαρασκευής και πραγματοποίησης υιοθεσιών.

Με το νόμο 3765/2009 κυρώθηκε από την Ελλάδα η Σύμβαση για την Προστασία των Παιδιών και τη συνεργασία σχετικά με τη διακρατική υιοθεσία που υπογράφηκε στη Χάγη στις 29/5/1993 και η οποία αποτελεί “τη βασική νομική πυξίδα για τις διακρατικές υιοθεσίες”.

Με το Ν.4538/2018 (άρθρο 20) συστάθηκε Εθνικό Συμβούλιο Αναδοχής και Υιοθεσίας καθώς και Εθνικό Μητρώο Υποψηφίων Θετών Γονέων, που τηρείται από το Εθνικό Κέντρο Κοινωνικής Αλληλεγγύης (ΕΚΚΑ), στο οποίο εγγράφονται όλοι οι υποψήφιοι θετοί γονείς από την εκάστοτε

2. Βλέπε Γιάκα Π. “Το Νομικό Πλαίσιο στις Διακρατικές Υιοθεσίες”, σελ.12 -45.

αρμόδια Κοινωνική Υπηρεσία μετά την ολοκλήρωση της κοινωνικής έρευνας και των επιμορφωτικών/κοινωνικών προγραμμάτων, για τους εν δυνάμει θετούς γονείς.

Επιπλέον με το άρθρο 5 του ανωτέρω νόμου συστάθηκε Εθνικό Μητρώο Ανηλίκων (το οποίο επίσης τηρείται στο ΕΚΚΑ) «στο οποίο καταγράφονται όλοι οι ανήλικοι που τοποθετούνται σε μονάδες παιδικής προστασίας και φροντίδας δημοσίου ή ιδιωτικού δικαίου ή πρόκειται να τοποθετηθούν σε ανάδοχο γονέα με δικαστική απόφαση, σύμβαση ή στο πλαίσιο σωφρονιστικής αναδοχής ή να υιοθετηθούν».

«Παράλληλα, κάθε μονάδα παιδικής προστασίας και φροντίδας πρέπει να τηρεί Ειδικό Μητρώο Ανηλίκων προς ενημέρωση του προαναφερθέντος Εθνικού Μητρώου Ανηλίκων. Αντίστοιχα και οι φορείς εποπτείας θα πρέπει να τηρούν ειδικά μητρώα υποψήφιων θετών γονέων από τα οποία θα τροφοδοτούν το αντίστοιχο Εθνικό Μητρώο» μετά την ολοκλήρωση της κοινωνικής έρευνας και επιμόρφωσης των υποψηφίων θετών γονέων.

Στατιστικά δεδομένα: Η Ελλάδα στα μέσα του προηγούμενου αιώνα ήταν χώρα αποστολής παιδιών για υιοθεσία σε χώρες της Ευρώπης και στις Η.Π.Α. Ενώ στην Ελλάδα δεν έχουν γίνει έρευνες για τις διακρατικές υιοθεσίες και τα ενήλικα υιοθετημένα άτομα³, υπάρχουν ξένες πηγές που αναφέρονται στα ελληνόπουλα που υιοθετήθηκαν στο εξωτερικό (Van Steen, 2019; Storsbergen, 1996). Προς το τέλος του 20ου αιώνα αντιστράφηκαν οι όροι και η Ελλάδα από χώρα αποστολής έγινε χώρα υποδοχής παιδιών προερχόμενα από τις πρώην σοσιαλιστικές χώρες της Ανατολικής Ευρώπης, ενώ σήμερα οι διακρατικές υιοθεσίες αφορούν παιδιά προερχόμενα κυρίως από αφρικανικές και ασιατικές χώρες.

Η Ελληνική Στατιστική Υπηρεσία διαθέτει πληροφορίες για τις υιοθεσίες, αλλά οι πληροφορίες σχετικά με τις διακρατικές υιοθεσίες είναι πάρα πολύ πρόσφατες. Μόνο από το 2018 και μετά υπάρχουν στοιχεία για διακρατικές υιοθεσίες και αυτά είναι ελλιπή διότι αναφέρονται μόνο οι υιοθεσίες που έχουν πραγματοποιηθεί από τη Διεθνή Κοινωνική Υπηρεσία και δεν περιλαμβάνονται οι υιοθεσίες που πραγματοποιούνται από τις Περιφέρειες⁴. Έτσι για το έτος

3. Μόνο μια μελέτη αναφέρεται και σε διακρατικές υιοθεσίες (Καλούτση, 1970), οι οποίες τελέστηκαν σε συνεργασία με τη Διεθνή Κοινωνική Υπηρεσία- Ελληνικός Κλάδος. Επίσης, σχετικά στατιστικά στοιχεία καταγράφονται σε άρθρο για το Κέντρο Βρεφών «Η Μητέρα» (Koussidou & Maganiotou, 1991).

4. Τα στοιχεία της Στατιστικής Υπηρεσίας προέρχονται από το ΕΚΚΑ και μπορούν να αναζητηθούν στον σύνδεσμο <https://www.statistics.gr/el/statistics/-/publication/SHE33>

2018 αναφέρονται 30 υιοθεσίες διακρατικές⁵ και για το 2019 αναφέρονται 86.

Στο πλαίσιο της έρευνας ζητήσαμε από την Κεντρική Αρχή Διακρατικών Υιοθεσιών (ΚΑΔΥ) στοιχεία σχετικά με τον αριθμό των διακρατικών υιοθεσιών. Σύμφωνα με το έγγραφο με αριθ. πρωτ. ΓΠ Δ 11 37012/1633 /2020 και ημερομηνία 28/01/2021, ο αριθμός των διακρατικών και διεθνών υιοθεσιών που έχουν πραγματοποιηθεί κατά τα έτη 2011-2019 είναι συνολικά 183, ειδικότερα δε για το 2018 αναφέρονται 42 διακρατικές υιοθεσίες και για το 2019 μόνον 14.

Από την παράθεση των ως άνω στοιχείων προκύπτει η ανάγκη για συνεργασία μεταξύ των αρμοδίων υπηρεσιών, ώστε τα στοιχεία να περιλαμβάνουν το σύνολο και να ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα.

Όσον αφορά Ευρωπαϊκά στατιστικά στοιχεία, μπορούν να αναζητηθούν στον σύνδεσμο: https://www.iss-ssi.org/images/editorial-monthly-review/Editorials_eng/2020/Edito_247December_2020.pdf . Το κείμενο αυτό έχει ενδιαφέροντα στοιχεία που αφορούν τις

διακρατικές υιοθεσίες διαχρονικά (από 2012), τις ευρωπαϊκές και αμερικανικές χώρες υποδοχής καθώς και τις χώρες αποστολής ανά την υφήλιο.

Ένα γενικό συμπέρασμα είναι ότι υπάρχει γενικότερη μείωση του αριθμού των διακρατικών υιοθεσιών και κριτική για το κατά πόσον τηρούνται τα όσα προβλέπονται για τα δικαιώματα των προς υιοθεσία παιδιών.

II. Σχεδιασμός Μελέτης

Σκοπός και στόχοι

Η μελέτη έχει σκοπό να εντοπίσει αφενός δυσλειτουργίες στο επίπεδο των διαδικασιών της διακρατικής υιοθεσίας και αφετέρου θέματα που άπτονται της υιοθεσίας ως μορφής παιδικής προστασίας. Ειδικότερα, διερευνά απόψεις, στάσεις, αντιλήψεις και επισημάνσεις

5. Υποσημείωση που συνοδεύει τον σχετικό πίνακα: «Πρόκειται για τις διακρατικές τεκνοθεσίες που υπάγονται στη σχετική Σύμβαση της Χάγης. Μέχρι το 2017 τα στοιχεία των διακρατικών τεκνοθεσιών συμπεριλαμβάνονταν στην γεωγραφική κατανομή. Από το 2018 τα εν λόγω στοιχεία παρουσιάζονται ξεχωριστά».

6. Υποσημείωση που συνοδεύει τον σχετικό πίνακα: «Πρόκειται για τις διακρατικές τεκνοθεσίες που υπάγονται στη σχετική Σύμβαση της Χάγης».

επαγγελματιών και θετών γονέων για τις διαδικασίες των διακρατικών υιοθεσιών στην Ελλάδα.

Απώτερος σκοπός αυτής της προσπάθειας είναι η εισήγηση προτάσεων προς τους αρμόδιους φορείς για τη βελτίωση των διαδικασιών και για την ενδυνάμωση και υποστήριξη των υποψηφίων θετών γονέων (Υ.Θ.Γ.), των θετών γονέων (Θ.Γ.) και των παιδιών που υιοθετούνται.

Ερευνώμενος πληθυσμός – Δείγμα

Ο ερευνώμενος πληθυσμός είναι: (α) οι επαγγελματίες κοινωνικοί λειτουργοί που έχουν εμπλακεί στην αξιολόγηση υποψήφιων θετών γονέων και στην υλοποίηση διακρατικών υιοθεσιών και (β) οι θετοί γονείς που έχουν υιοθετήσει μεταξύ των ετών 2011 και 2019.

Για τους γονείς χρησιμοποιήθηκαν τα αρχεία της Δ.Κ.Υ. και των Διευθύνσεων Κοινωνικής Μέριμνας των Περιφερειών. Ανταποκρίθηκαν και έλαβαν μέρος 51 θετοί γονείς. Για τους επαγγελματίες, εστάλησαν επιστολές στις Διευθύνσεις Κοινωνικής Μέριμνας στις 13 Περιφέρειες της χώρας, για να προωθηθούν στις 72 Περιφερειακές ενότητες. Ανταποκρίθηκαν 22 κοινωνικοί λειτουργοί.

Γεωγραφική κατανομή: Η μελέτη αφορά όλη την Επικράτεια.

Τομείς έρευνας: Η έρευνα περιλαμβάνει όλους τους τομείς των διαδικασιών που αφορούν τις διακρατικές υιοθεσίες, ήτοι ενημέρωση/πληροφόρηση, αξιολόγηση των υποψηφίων θετών γονέων, εξεύρεση παιδιού, νομική κατοχύρωση, περίοδο προσαρμογής και μετα-παρακολούθηση.

Μέθοδοι συλλογής στοιχείων: Αν και ο αρχικός σχεδιασμός ήταν η συλλογή στοιχείων με συνεντεύξεις βάσει ερωτηματολογίων, η πανδημία Covid-19, λόγω των περιορισμών που τέθηκαν στις μετακινήσεις και στις επικοινωνίες με φυσική παρουσία, δεν επέτρεψε να γίνουν συνεντεύξεις ούτε με επαγγελματίες ούτε με θετούς γονείς, παρά μόνο τηλεφωνικές επικοινωνίες, ενώ τα ερωτηματολόγια στάλθηκαν ηλεκτρονικά. Προηγήθηκε δοκιμαστική μελέτη με επιλεγμένους θετούς γονείς και επαγγελματίες, για να συγκεκριμενοποιηθούν τα θέματα διερεύνησης και να ετοιμαστούν τα αντίστοιχα ερωτηματολόγια.

Τα ερωτηματολόγια των επαγγελματιών και θετών γονέων περιείχαν κλειστές ερωτήσεις που

έδωσαν στοιχεία ποσοτικά και ανοικτές ερωτήσεις κατάλληλες για ποιοτική ανάλυση. Για τη συλλογή και ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκαν τα ακόλουθα εργαλεία:

Ο διαμοιρασμός των ερωτηματολογίων και η συλλογή των απαντήσεων έγινε ηλεκτρονικά μέσω της πλατφόρμας google forms, ενώ για τη μετατροπή των κωδικοποιημένων στοιχείων και την τροφοδότηση του στατιστικού φύλλου χρησιμοποιήθηκε το πρόγραμμα SPSS. Για την ανάλυση των δεδομένων χρησιμοποιήθηκε η περιγραφική και η επαγωγική στατιστική. Με την περιγραφική στατιστική έγινε η απεικόνιση των αποτελεσμάτων σε απόλυτους αριθμούς και ποσοστά. Με τη χρήση της επαγωγικής στατιστικής διαπιστώθηκε η συμμεταβολή μεταξύ δύο μεταβλητών (θετική, αρνητική) καθώς και ο βαθμός συνάφειάς τους (χαμηλή, μέτρια, υψηλή) (Ρούσσος & Τσαούσης, 2006). Για τις ποιοτικές μεταβλητές, που αποτελούσαν και την πλειοψηφία, το στατιστικό κριτήριο που χρησιμοποιήθηκε στην ανάλυση είναι ο συντελεστής χ^2 ανεξαρτησίας. Για τις ποσοτικές μεταβλητές το αντίστοιχο στατιστικό κριτήριο ανάλυσης αποτέλεσε ο συντελεστής Pearson r . Ο βαθμός μέτρησης της συσχέτισης μεταξύ επιλεγμένων μεταβλητών βασίζεται στις τιμές του συντελεστή Cramer V .

Κατά την κατασκευή των τελικών ερωτηματολογίων και κατά την έρευνα λήφθηκαν όλα τα απαραίτητα μέτρα για την τήρηση του απορρήτου όσον αφορά τα προσωπικά δεδομένα των συμμετεχόντων. Τα ερωτηματολόγια συνοδεύονταν από βεβαίωση συγκατάθεσης.

III. Παρουσίαση και Ανάλυση Δεδομένων

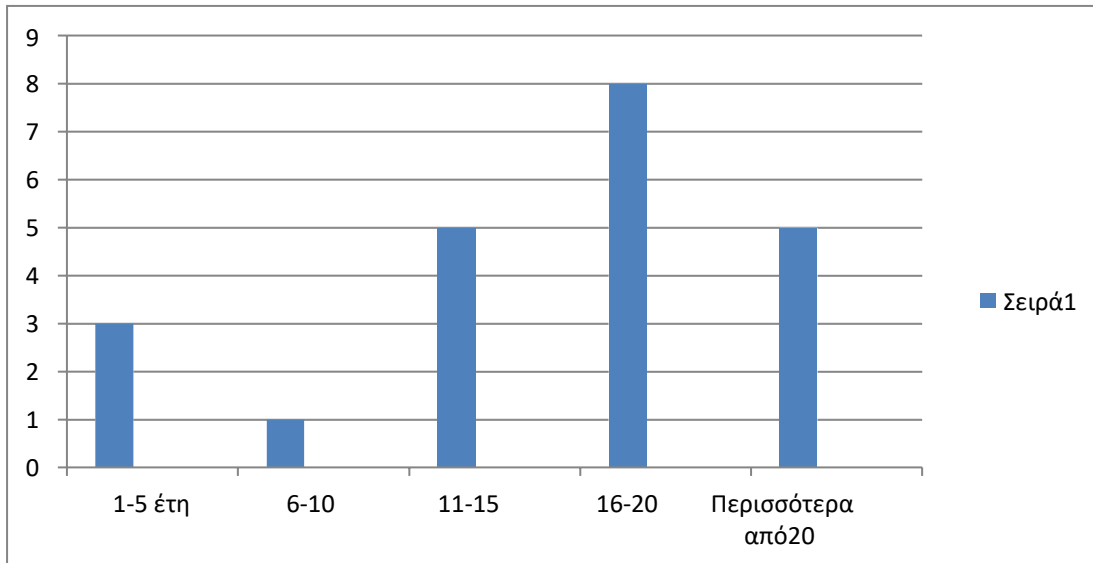
A. ΕΠΑΓΓΕΛΜΑΤΙΕΣ

1. Δημογραφικά στοιχεία επαγγελματιών

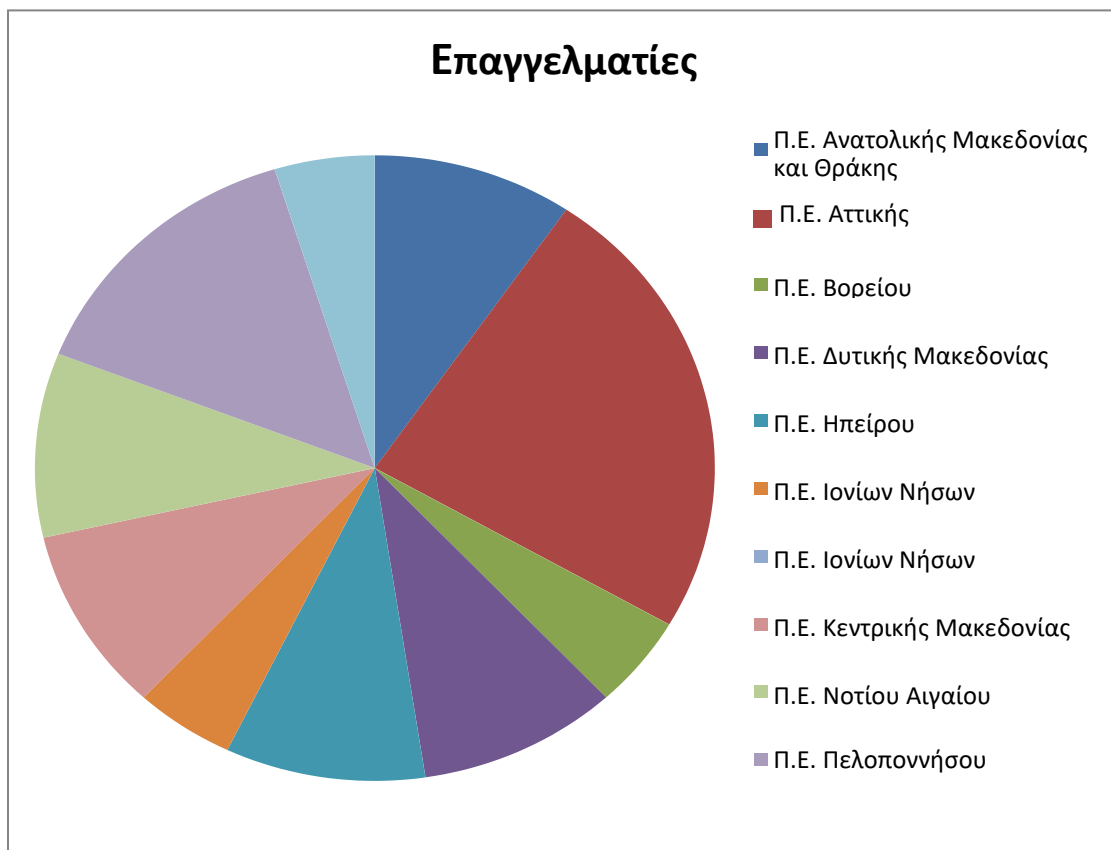
Στην έρευνά μας συμμετείχαν 22 κοινωνικοί λειτουργοί (Κ.Λ.), που αποτελούν το 1/3 των 66 που εργάζονται στις Περιφέρειες. Εξ αυτών οι 20 (90,09%) ήταν γυναίκες και 2 (9,90%) άνδρες. Όσον αφορά την ηλικία οι 16 (72%) είναι άτομα ηλικίας 41-60 ετών, το ίδιο ποσοστό (72,72%) είναι απόφοιτοι Σχολών Κοινωνικής Εργασίας και μόνο το 27,28% έχει κάποια επιπλέον εκπαίδευση. Έγγαμοι είναι το 86,36%.

Το **Γράφημα 1** δίνει την εικόνα της κατανομής των κοινωνικών λειτουργών ανά έτη εργασίας τους, ενώ στο επόμενο **Γράφημα 2** έχουμε τον καταμερισμό των Κ.Λ. ανά Περιφέρεια. Από τις

13 Περιφέρειες της Ελλάδας απάντησαν στο ερωτηματολόγιο οι αναφερόμενες στο γράφημα, περιφερειακές ενότητες.

Γράφημα 1: Έτη εργασίας επαγγελματιών

Γράφημα 2: Επαγγελματίες που απάντησαν ανά Περιφερειακή ενότητα

Υπάρχει συσχέτιση μεταξύ του συνόλου των Κ.Λ. που εργάζονται στην Υπηρεσία και αυτών που ασχολούνται με τις υιοθεσίες σε πάρα πολύ υψηλή συνάφεια. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι από το σύνολο των επαγγελματιών που έλαβαν μέρος στην έρευνα σχεδόν όλοι (εκτός από μια Υπηρεσία) ασχολούνται με υιοθεσίες. Συγκεκριμένα, 9,09% (2) κοινωνικοί λειτουργοί έχουν αναλάβει 1-10 υιοθεσίες, 18,18% (4) κοινωνικοί λειτουργοί έχουν αναλάβει 11-20 υιοθεσίες, 13,63% (3) κοινωνικοί λειτουργοί έχουν αναλάβει 21-30, 13,63% (3) κοινωνικοί λειτουργοί έχουν αναλάβει 31-40 υιοθεσίες και 45,45% (10) κοινωνικοί λειτουργοί έχουν αναλάβει περισσότερες από 40 υιοθεσίες.

Η Περιφερειακή Ενότητα (Π.Ε) στην οποία ανήκει η Υπηρεσία εργασίας των επαγγελματιών συσχετίζεται με τον αριθμό των υιοθεσιών που αναλαμβάνουν. Η συσχέτιση είναι θετική με ισχυρό βαθμό συνάφειας. Ωστόσο η ανάλυση των αποτελεσμάτων ανά ΠΕ δεν δείχνει πολύ σημαντικές διαφορές στο ποσοστό των υιοθεσιών. Παρότι υπηρεσίες με μεγάλη εκπροσώπηση επαγγελματιών στο σύνολο των επαγγελματιών, όπως οι ΠΕ Αττικής και Πελοποννήσου, αναλαμβάνουν περισσότερες υιοθεσίες, αναλογικά και ποσοστιαία δεν φαίνεται να υπάρχουν μεγάλες διαφοροποιήσεις στον αριθμό των υιοθεσιών συγκριτικά με ΠΕ με μικρότερο αριθμό συμμετεχόντων στο σύνολο των επαγγελματιών.

Όσον αφορά τις διακρατικές υιοθεσίες, από το σύνολο των επαγγελματιών 81,81% (18) κοινωνικοί λειτουργοί έχουν αναλάβει 1-10 διακρατικές υιοθεσίες, 4,54% (1) κοινωνικός λειτουργός 21-30, 4,54% (1) κοινωνικός λειτουργός 31-40 και 9,09% (2) κοινωνικοί λειτουργοί περισσότερες από 40. Σημειώνεται ότι ενώ περίπου οι μισοί επαγγελματίες (45,45%) έχουν αναλάβει περισσότερες από 40 υιοθεσίες στην καριέρα τους, η συντριπτική πλειοψηφία (81,81%) έχουν αναλάβει μόλις 1-10 διακρατικές υιοθεσίες. Η συσχέτιση που υπάρχει μεταξύ των επαγγελματιών που υπάρχουν στην Υπηρεσία και των διακρατικών υιοθεσιών είναι θετική και μεσαίας συνάφειας. Η περαιτέρω ανάλυση των δεδομένων δείχνει ότι δεν ασχολούνται όλοι οι επαγγελματίες με τις διακρατικές υιοθεσίες.

Υπάρχει επίσης θετική συσχέτιση μεταξύ των χρόνων εργασίας των επαγγελματιών με τον αριθμό των διακρατικών υιοθεσιών που έχουν διεκπεραιώσει. Ο βαθμός συνάφειας των δύο μεταβλητών είναι υψηλός γεγονός που σημαίνει ότι όσο περισσότερα είναι τα χρόνια εργασίας του επαγγελματία, δηλαδή η εμπειρία και η εξοικείωση, τόσο μεγαλύτερος είναι ο αριθμός των

διακρατικών υιοθεσιών που έχει αναλάβει.

Η συσχέτιση που υπάρχει μεταξύ Υπηρεσίας και διακρατικών υιοθεσιών είναι θετική με ισχυρή συνάφεια μεταξύ τους. Τα αποτελέσματα δείχνουν ότι στις Υπηρεσίες των μικρότερων ΠΕ οι διακρατικές υιοθεσίες αφορούν το μικρότερο ποσοστό στο σύνολο των υιοθεσιών (εθνικών και διακρατικών) που διεκπεραιώνονται, ενώ στις Υπηρεσίες των μεγάλων ΠΕ οι διακρατικές υιοθεσίες αποτελούν μεγαλύτερο μέρος από το σύνολο των υιοθεσιών που αναλαμβάνουν.

Στην ερώτηση πόσοι κοινωνικοί λειτουργοί εργάζονται στην Κοινωνική Υπηρεσία, το 72,27% (17) απάντησαν ότι εργάζονται 1-2 άτομα, 9,09% (2) ότι εργάζονται 3-5 άτομα και 13,63% (3) ότι εργάζονται 6-10 άτομα. Από τη σχετική ερώτηση προκύπτει ότι όλοι οι Κ.Λ. αναλαμβάνουν διακρατικές υιοθεσίες με εξαίρεση την Υπηρεσία όπου υπάρχουν 6-10 κοινωνικοί λειτουργοί και με τις διακρατικές υιοθεσίες ασχολούνται μόνον οι 3-5.

2. Πληροφόρηση- Εκπαίδευση-Εξειδίκευση των επαγγελματιών στις υιοθεσίες

Δεδομένου ότι οι περισσότεροι Κ.Λ. στο δείγμα μας (77,72%) είναι απόφοιτοι Σχολών Κοινωνικής Εργασίας, χωρίς εξειδίκευση στις υιοθεσίες, εξετάσαμε πώς ενημερώνεται ο επαγγελματίας για θέματα διακρατικών υιοθεσιών. Στην ερώτηση ποιες είναι οι πηγές ενημέρωσης/επιμόρφωσης, οι απαντήσεις (πολλαπλής επιλογής) είναι:

- Βιβλία/άρθρα (45,7%)
- Σεμινάρια/ημερίδες/συνέδρια (41,3%)
- Εμπειρία (18,18%)
- Μεταπτυχιακός τίτλος σπουδών σε συναφές αντικείμενο, μετεκπαίδευση, νομοθεσία (8,7%)
- Πιστοποίηση στο anynet (4,5%), συνεργασία με Υπηρεσίες / Φορείς / Προξενία (4,5%)

Η επιστημονική ενημέρωση και επιμόρφωση είναι αποτέλεσμα προσωπικής προσπάθειας και επιτυγχάνεται ως επί το πλείστον μέσω μελέτης βιβλίων και επιστημονικών άρθρων (45,7%) και συμμετοχής σε ημερίδες, συνέδρια και σεμινάρια (41,3%). Σε πολύ μικρότερο ποσοστό αναφέρεται συμμετοχή σε ολοκληρωμένο πρόγραμμα μετεκπαίδευσης και εξειδίκευσης (8,7%). Υπάρχει συμμεταβολή μεταξύ του βαθμού ενημέρωσης των επαγγελματιών και των

πηγών ενημέρωσης που χρησιμοποιούν, η οποία είναι θετική και ισχυρή. Η πλειοψηφία (3/4) των επαγγελματιών δηλώνει σε υψηλά ποσοστά, “απόλυτα” (22,7%) και “πολύ” (50%), ότι είναι ενημερωμένοι σε θέματα υιοθεσίας, ενώ οι υπόλοιποι “μέτρια” έως “λίγο”. Από τις απαντήσεις γίνεται σαφές ότι ο επαγγελματίας στην προσπάθειά του να είναι ενημερωμένος παρακολουθεί τις δημοσιεύσεις στον τομέα του και συμμετέχει σε επιμορφωτικές εκδηλώσεις. Οι τομείς στους οποίους οι Κ.Λ. ανέφεραν ότι έχουν ανάγκη για περισσότερη ενημέρωση και

επιμόρφωση είναι:

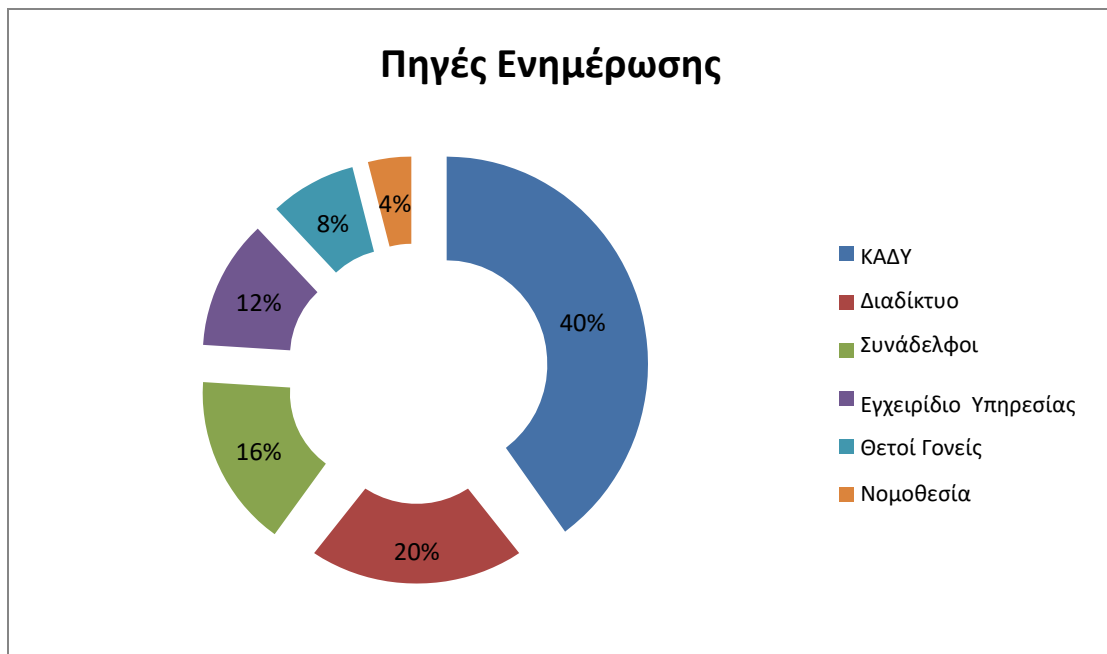
Γράφημα 3: Τομείς για περισσότερη ενημέρωση

Η νομοθεσία για τις διακρατικές υιοθεσίες και κατ' επέκτασιν οι διαδικασίες υιοθεσίας στις χώρες καταγωγής των παιδιών είναι υψηλά στους τομείς για περισσότερη ενημέρωση (Γράφημα 3). Με τις πηγές ενημέρωσης, την επάρκεια των γνώσεων του επαγγελματία σχετίζεται επίσης πλήρως το στάδιο ενημέρωσης των ΥΘΓ. Είναι σημαντικές τόσο οι πληροφορίες που γνωρίζει και μεταδίδει στους γονείς όσο και η ικανότητα του επαγγελματία στη συμβουλευτική.

Όσον αφορά τις πηγές ενημέρωσης και την ευκολία/δυσκολία στην πρόσβαση που έχει ο επαγγελματίας για πληροφορίες που σχετίζονται με τις χώρες προέλευσης των παιδιών, η

κυριότερη πηγή ενημέρωσης και πληροφοριών είναι η Κεντρική Αρχή Διακρατικών Υιοθεσιών (ΚΑΔΥ). Ακολουθεί το διαδίκτυο, οι συνάδελφοι, το εγχειρίδιο της Υπηρεσίας, οι ίδιοι οι θετοί γονείς και τέλος η νομοθεσία της χώρας (Γράφημα 4).

Υπάρχει συσχέτιση μεταξύ των πηγών ενημέρωσης για τις διαδικασίες υιοθεσίας που ισχύουν σε κάθε χώρα και της επάρκειάς τους, η οποία είναι θετική και ισχυρή. Από την περαιτέρω ανάλυση των αποτελεσμάτων ωστόσο φαίνεται ότι περισσότερο από το 1/3 των επαγγελματιών αξιολογεί ως μη επαρκείς τις πηγές ενημέρωσης τις σχετικές με τη διαδικασία υιοθεσίας που ακολουθεί η κάθε χώρα. Το εύρημα αυτό δείχνει ότι υπάρχουν ακόμα περιθώρια βελτίωσης όσον αφορά την επάρκεια των πηγών ενημέρωσης, ώστε να βοηθηθούν οι επαγγελματίες στη δουλειά τους, πέραν της συναδελφικής βοήθειας που υπάρχει και ασκείται σε μεγάλο βαθμό.

Γράφημα 4: Πηγές Ενημέρωσης

Συγκεκριμένα, το 59,09% θεωρεί τις πηγές ενημέρωσης επαρκείς, το 36,6% δεν τις θεωρεί επαρκείς και το 4,31% δεν απάντησε. Η θετική συσχέτιση που υπάρχει μεταξύ των χωρών εντός Χάγης και των πηγών ενημέρωσης για τη διαδικασία που ακολουθείται στην κάθε χώρα εμφανίζεται αρκετά ισχυρή και, ως επί το πλείστον, αναφέρεται στις χώρες Βουλγαρία και

Ρουμανία για τις οποίες φαίνεται να υπάρχουν αρκετές πληροφορίες τόσο από την ΚΑΔΥ όσο και από την εμπειρία συναδέλφων. Σημαντική πηγή ενημέρωσης αποτελεί και το διαδίκτυο.

Στην ερώτηση αν υπάρχει απόκλιση μεταξύ των ενημερωτικών πληροφοριών για τη χώρα προέλευσης σε σχέση με τις πρακτικές διαδικασίες που ακολουθούνται, όπως διαπιστώνονται εν συνεχεία από την επικοινωνία με τους θετούς γονείς, το 72,02% απάντησε πως δεν υπάρχει απόκλιση, το 18,8% πως υπάρχει απόκλιση και το 9,09% δεν απάντησε. Εκείνοι που απάντησαν ότι υπάρχει απόκλιση την αποδίδουν στη γραφειοκρατία, στη διαφορετική νομοθεσία και στην προβληματική συνεργασία μεταξύ των Υπηρεσιών της Ελλάδας με τις Υπηρεσίες στη χώρα του εξωτερικού και στην ελλιπή ενημέρωση που παρέχεται.

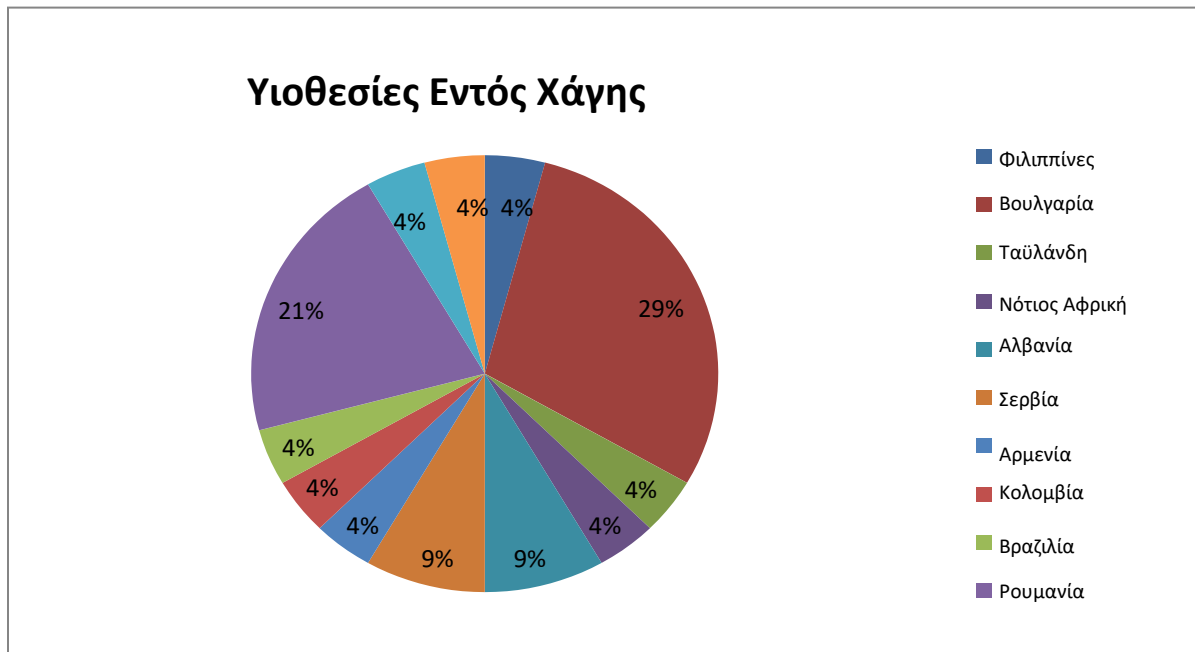
3. Ενημέρωση των υποψήφιων θετών γονέων για διακρατική υιοθεσία

Στην ερώτηση πώς μπορεί ένας ενδιαφερόμενος να πληροφορηθεί για τις διαδικασίες διεξαγωγής των διακρατικών υιοθεσιών οι απαντήσεις (πολλαπλής επιλογής) των επαγγελματιών ήταν:

- Ραντεβού με τον κοινωνικό λειτουργό της οικείας Υπηρεσίας (45,45%)
- Διαδίκτυο (36,36%)
- Ημερίδες/ομιλίες/συνέδρια (22,72%)
- Ιστοσελίδα της Υπηρεσίας (18,18%)
- Άρθρα/τύπος και τηλεφωνικές επικοινωνίες προς την Υπηρεσία (13,63%)

Από τις απαντήσεις προκύπτει ότι οι ΥΘΓ επιλέγουν πρωτίστως την προσωπική επαφή με τον επαγγελματία και ακολουθεί το διαδίκτυο.

Σημειώνεται ότι οι χώρες που έχουν κυρώσει τη Σύμβαση της Χάγης (για συντομία «εντός Χάγης»), αν και διαφοροποιούνται μεταξύ τους σε κάποια σημεία, έχουν μια πολύ συγκεκριμένη διαδικασία, ενώ οι χώρες «εκτός Χάγης» έχουν δικούς τους κανόνες που ορίζουν τη διαδικασία και στην πορεία ενδέχεται κάποια στάδια να τροποποιηθούν.

Γράφημα 5: Αιτήματα για υιοθεσία από χώρες «εντός Χάγης»

Γράφημα 6: Αιτήματα για υιοθεσία από χώρες «εκτός Χάγης»

Στα γραφήματα 5 και 6 απεικονίζονται οι χώρες από τις οποίες οι ΥΘΓ έχουν αιτηθεί να υιοθετήσουν. Οι περισσότερες είναι χώρες που έχουν υπογράψει τη Σύμβαση της Χάγης. Συγκεκριμένα, το 50% των επαγγελματιών απάντησε ότι οι διακρατικές υιοθεσίες πραγματοποιούνται με χώρες που έχουν κυρώσει τη Σύμβαση της Χάγης, το 31,81% απάντησε και με τις δύο, το 9,09% με χώρες που δεν έχουν κυρώσει τη Σύμβαση της Χάγης, ενώ το 9,09% δεν απάντησε. Σύμφωνα με τις απαντήσεις προτιμώνται οι χώρες “εντός Χάγης” λόγω των πάγιων διαδικασιών που ακολουθούν, αλλά για σημαντικό ποσοστό των αιτούντων η χώρα καταγωγής του παιδιού δεν φαίνεται να αποτελεί κριτήριο σχετικά με την τελική τους απόφαση.

Η συσχέτιση μεταξύ ενημέρωσης για τις διαδικασίες της υιοθεσίας και των χωρών με τις οποίες διενεργούνται διακρατικές υιοθεσίες είναι θετική και υψηλή. Από την ανάλυση των αποτελεσμάτων φαίνεται ότι η συσχέτιση αυτή αφορά κατά το ήμισυ τις χώρες εντός Χάγης, και σε σημαντικά μικρότερο ποσοστό τις χώρες εκτός Χάγης (9,1%).

4. Το στάδιο της αξιολόγησης των υποψηφίων θετών γονέων

Η αξιολόγηση της καταλληλότητας των ΥΘΓ να υιοθετήσουν γίνεται με τη συγκέντρωση των απαραίτητων δικαιολογητικών, αλλά κυρίως με τη συνεργασία του κοινωνικού λειτουργού με τους ΥΘΓ, η οποία περιλαμβάνει μια σειρά συνεντεύξεων στο γραφείο και επισκέψεις κατ’ οίκον. Στις συναντήσεις αυτές ο επαγγελματίας έχει την ευθύνη, συλλέγοντας επαρκείς πληροφορίες για τον ΥΘΓ, να εκτιμήσει την προσωπικότητά του, τις συνθήκες ζωής του, τις οικογενειακές σχέσεις, τα κίνητρα για υιοθεσία, τις απόψεις για τη διαφορετικότητα κ.ά., και να καταλήξει σε κατά το δυνατόν αντικειμενική και τεκμηριωμένη πρόταση. Σε περίπτωση αρνητικής πρότασης, θα συνεργαστεί με τον ΥΘΓ για να τον βοηθήσει να κατανοήσει τους λόγους απόρριψης και να τον παραπέμψει για βοήθεια, εφόσον χρειάζεται.

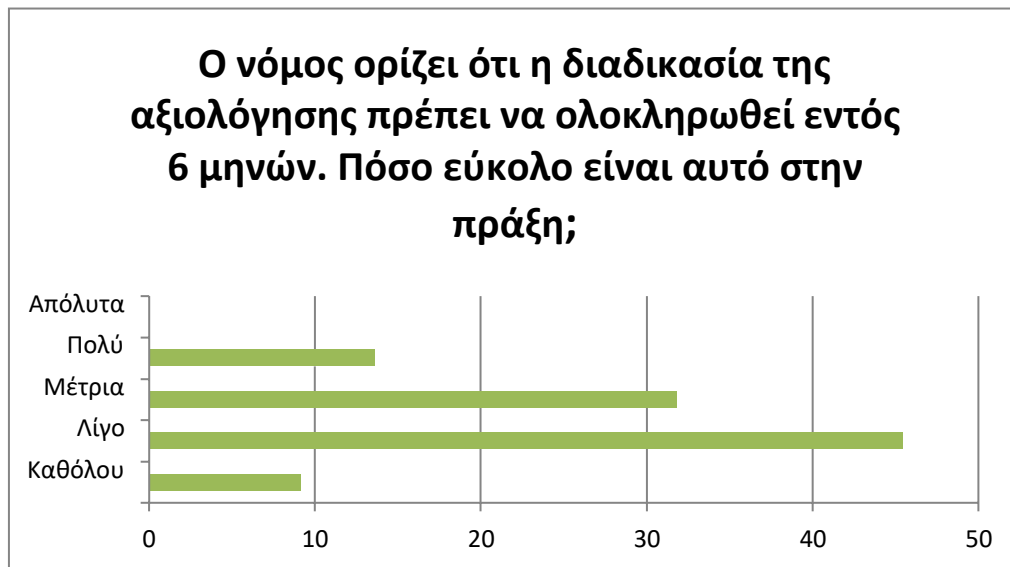
Ένας άλλος παράγοντας που προστέθηκε τα τελευταία χρόνια και επηρεάζει τον τρόπο εργασίας του επαγγελματία είναι η διαδικασία προστασίας προσωπικών δεδομένων. Στην ερώτηση αν υπάρχει επαρκής πληροφόρηση για τις διαδικασίες προστασίας δεδομένων προσωπικού χαρακτήρα στο πλαίσιο παροχής των υπηρεσιών στους εμπλεκόμενους σε

διακρατικές υιοθεσίες (υποψήφιοι θετοί γονείς, τέκνα, φυσική οικογένεια), η πλειοψηφία (81,8%) των ερωτωμένων απάντησε θετικά ενώ το 18,2% απάντησε αρνητικά. Το δεύτερο ποσοστό είναι αρκετά υψηλό.

Τόσο στην Ελλάδα όσο και στη χώρα που υποβάλλεται το αίτημα για υιοθεσία παιδιού εμπλέκονται πολλές Υπηρεσίες. Ενδεικτικά, στην Ελλάδα για τη χορήγηση των απαιτούμενων πιστοποιητικών και εγγράφων, ο υποψήφιος θετός γονέας απευθύνεται σε δημόσια νοσοκομεία, δημοτολόγια/ΚΕΠ, ΔΥΟ, Αστυνομικά Τμήματα και ό,τι άλλο επιπλέον ζητά η χώρα προέλευσης του παιδιού. Μόλις αυτά συγκεντρωθούν, ο φάκελος στέλνεται μαζί με την έκθεση αξιολόγησης του Κ.Λ. στη χώρα που έχουν επιλέξει οι γονείς, είτε στην Κεντρική Αρχή Διακρατικών Υιοθεσιών (ΚΑΔΥ) για χώρες που έχουν κυρώσει τη Σύμβαση της Χάγης είτε σε δικηγορικό γραφείο ή πιστοποιημένο από το κράτος οργανισμό που αναλαμβάνει τις περαιτέρω διαδικασίες.

Βάσει νόμου ο Κ.Λ. έχει στη διάθεσή του έξι (6) μήνες για να γνωρίσει και να αξιολογήσει το άτομο/ζευγάρι που επιθυμεί να υιοθετήσει. Ωστόσο, η αξιολόγηση ΥΘΓ δεν είναι το μοναδικό αντικείμενο της εργασίας του. Παράλληλα χειρίζεται άλλες τρέχουσες περιπτώσεις, όπως εισαγγελικές παραγγελίες για κατ' οίκον έρευνα, κοινωνικο-προνοιακά επιδόματα, εργασία με οικογένειες, ομάδες και κοινότητα, κ.ά.

Πέραν όμως της διαδικασίας αξιολόγησης χρειάζεται να δοθεί χρόνος και για τα άλλα στάδια της υιοθεσίας: τις ενημερωτικές συναντήσεις, που προηγούνται της αξιολόγησης, ώστε ο ΥΘΓ να πάρει όλες τις απαραίτητες πληροφορίες και να συζητήσει τις σκέψεις και τους προβληματισμούς του. Όταν ολοκληρωθεί η αξιολόγηση, ακολουθεί η συγγραφή της κοινωνικής έκθεσης και η ετοιμασία του φακέλου υιοθεσίας, ενώ μετά την υιοθεσία, προβλέπεται στάδιο μετα-παρακολούθησης και γενικότερα συνεργασία με τον ΥΘΓ για συμβουλευτική και άλλα ζητήματα που τον απασχολούν.

Γράφημα 7: Βαθμός ευκολίας/δυσκολίας ολοκλήρωσης της αξιολόγησης εντός 6 μηνών

Το μεγαλύτερο ποσοστό των επαγγελματιών θεωρεί ότι δεν επαρκεί το εξάμηνο για την ολοκλήρωση της αξιολόγησης των ΥΘΓ, όπως φαίνεται στο Γράφημα 7. Στη δήλωση αυτή θα πρέπει να ληφθούν υπόψη παράγοντες όπως ο αριθμός των Κ.Λ. στην Υπηρεσία, η γεωγραφική θέση της Υπηρεσίας και πόσοι Κ.Λ. είναι αρμόδιοι για περισσότερες από μια ΠΕ λόγω έλλειψης προσωπικού. Στην τελευταία περίπτωση, οι επαγγελματίες χρειάζεται να μετακινούνται εκτός των ορίων της περιοχής τους για επισκέψεις κατ' οίκον σε ΥΘΓ. Το 27,27% των Κ.Λ. μετακινείται αρκετές φορές, το 13,3% λίγες φορές, το 4,54% πολλές φορές και το 10% συνεχώς. Η συνεχής μετακίνηση ταυτίζεται με τις απαντήσεις των Κ.Λ. που θεωρούν ότι δεν είναι εύκολο να ολοκληρωθεί η διαδικασία της αξιολόγησης εντός της νομοθετημένης περιόδου των 6 μηνών.

Η νομοθεσία, ευτυχώς, δεν προβλέπει συγκεκριμένο αριθμό συναντήσεων του Κ.Λ. με τον ΥΘΓ, διότι το θέμα αυτό εμπίπτει στη μεθοδολογία και τις τεχνικές της Κοινωνικής Εργασίας. Ο επαγγελματίας κρίνει σε πόσες συναντήσεις θα έχει μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση. Το 27,3% και το 22,7% κρίνουν απαραίτητες 10 και 8 συναντήσεις αντίστοιχα. Το ενδιαφέρον είναι ότι οι λοιποί Κ.Λ. κατά το ίδιο ποσοστό (9,1%) έδωσαν διαφορετικές απαντήσεις: ήτοι 5, 6, 7, 12 ή 15 συναντήσεις επαρκούν. Ενώ, ένα 4,5% απάντησε ότι 4 συναντήσεις είναι αρκετές. Η τόσο μεγάλη απόκλιση εντοπίζεται και στη χρονική διάρκεια της συνάντησης. Πολλοί Κ.Λ. αναφέρουν ότι μια συνάντηση μπορεί να διαρκέσει ακόμα και 4 ώρες που ισοδυναμούν με 4

συνεντεύξεις! Προφανώς, η ανάγκη για μακράς διάρκειας συνεντεύξεις προκύπτει από τη μεγάλη γεωγραφική απόσταση μεταξύ της αρμόδιας Υπηρεσίας και του τόπου διαμονής των ΥΟΓ. Εντούτοις, πρέπει να επισημανθεί ότι μία, κατά το δυνατόν, πλήρης και σε βάθος αξιολόγηση προϋποθέτει την ανάπτυξη σχέσης εμπιστοσύνης μεταξύ του επαγγελματία και του ενδιαφερόμενου, καθώς και επαρκή ενδιαμέσο χρόνο για να επεξεργαστεί ο ΥΟΓ τα θέματα που συζητιούνται στη συνέντευξη. Οι διαδικασίες αυτές απαιτούν περισσότερες και μικρότερης διάρκειας συνεντεύξεις σε τακτά, κατά το δυνατόν, διαστήματα. Ασφαλώς, υπάρχουν εξαιρέσεις που έχουν σχέση με τον στόχο της συνάντησης, όπως πχ οι κατ' οίκον επισκέψεις, ειδικότερα όταν αφορούν παρατήρηση σχέσης γονέα με ήδη υπάρχον παιδί στην οικογένεια.

Η νομοθεσία για τις διακρατικές υιοθεσίες ορίζει ότι ο ΥΟΓ θα πρέπει να είναι έως 60 ετών, σωματικά και ψυχικά υγιής και χωρίς ποινικό μητρώο. Σε συνδυασμό με την αξιολόγηση του Κ.Λ. αυτά τα στοιχεία καθορίζουν την καταλληλότητα ή μη του ΥΟΓ. Στην πράξη όμως είναι επαρκή αυτά τα νομικά κριτήρια; Το 59,1% των Κ.Λ. απάντησε θετικά, ενώ το 36,4 % απάντησε ότι δεν είναι επαρκή και το 4,5% προτίμησε να μην απαντήσει.

Σε συνέχεια της προηγούμενης ερώτησης, ρωτήθηκαν οι επαγγελματίες ποια είναι τα χαρακτηριστικά που καθιστούν τους θετούς γονείς κατάλληλους. Η ερώτηση ήταν ανοιχτή και επέτρεπε στους επαγγελματίες να αναφέρουν τα δικά τους κριτήρια. 1) Το 45,45% απάντησε ότι τα κριτήρια πρέπει να είναι παιδοκεντρικά. 2) Ακολούθησαν η σωματική, ψυχική και συναισθηματική υγεία του ΥΟΓ. 3) Η δυνατότητα να παρέχει σταθερότητα, οικονομική και συναισθηματική, να δημιουργεί και να καλλιεργεί ένα ασφαλές περιβάλλον για την ομαλή ανάπτυξη του παιδιού. 4) Η διάθεση για αγάπη και προσφορά. 5) Ο ΥΟΓ να είναι κοινωνικός και να είναι σε θέση να καλλιεργεί υγιείς σχέσεις. 6) Να έχει ορθές αντιλήψεις και προβληματισμούς όσον αφορά την υιοθεσία, την ανατροφή και τη διαπαιδαγώγηση. 7) Αν πρόκειται για ζευγάρι, η ομαλή σχέση του ζευγαριού που θα λειτουργήσει ως πρότυπο για το παιδί. 8) Η ειλικρίνεια, η υπευθυνότητα και η αυτογνωσία θεωρούνται σημαντικά γνωρίσματα για έναν υποψήφιο θετό γονέα τόσο για τον ίδιο ως άνθρωπο που καλείται να αναλάβει τον ρόλο του γονιού όσο και ως πρότυπο προς μίμηση για το παιδί. 9) Τέλος, μεμονωμένες αναφορές έγιναν για το “υποστηρικτικό περιβάλλον”, τη “διάθεση για μάθηση του γονικού ρόλου”, τη “δεκτικότητα”, τις “αντοχές”, την “ετοιμότητα”, την “ηλικία” και το “ιστορικό του υποψήφιου θετού γονέα”. Όλα τα χαρακτηριστικά που αναφέρθηκαν για να χτίσουν το προφίλ

του υποψήφιου γονέα λαμβάνονται υπόψη στη διαδικασία της αξιολόγησης.

Πότε όμως ο επαγγελματίας κρίνει ότι ο ΥΘΓ είναι ακατάλληλος να υιοθετήσει; Το 36,36% επιβεβαιώνει τη σημασία των κινήτρων υιοθεσίας: όταν δηλαδή τα κίνητρα είναι ιδιοτελή, πρωτίστως εγωκεντρικά και όχι παιδοκεντρικά· όταν το παιδί προορίζεται για κάλυψη προσωπικών αναγκών και ανεπαρκειών του ΥΘΓ. Ακολουθεί η κακή υγεία (σωματική και ψυχική) σε επίσης αξιοσημείωτο ποσοστό 31,81%. Το ανεπαρκές ή ασταθές οικογενειακό περιβάλλον, που δεν μπορεί να δώσει στο παιδί την ασφάλεια που χρειάζεται στο μέγαλμά του, είναι επίσης παράγοντας ακαταλληλότητας. Ισοποσοστιαία αναφέρονται λόγοι, όπως είναι η συνέχιση του ονόματος και η εκπλήρωση της κοινωνικής επιταγής για δημιουργία οικογένειας, οι κακές συνθήκες διαβίωσης, η κακή σχέση του ζευγαριού, η δυσκολία να κατανοήσουν τις ιδιαιτερότητες της υιοθεσίας, π.χ. για ενημέρωση του παιδιού για την υιοθεσία και η άκαμπτη, χωρίς ευελιξία συμπεριφορά. Τέλος, αναφέρθηκαν η μεγάλη ηλικία του υποψήφιου θετού γονέα, ο φόρτος εργασίας του και ένα βεβαρημένο κοινωνικό ιστορικό που δεν έχει επεξεργαστεί και φανερώνει άλυτα προσωπικά ζητήματα.

Στο θέμα της υγείας, κατά την άποψη της πλειοψηφίας των επαγγελματιών (54.5%), άτομα με ιογενή νοσήματα (HBV, HCV, HIV), τα οποία λαμβάνουν θεραπεία ή έχουν παρελθούσα λοίμωξη, πρέπει να απορρίπτονται. Μια ισχυρή μειοψηφία (40,09%) ωστόσο έχει αντίθετη άποψη, ενώ το 4,5% δεν απάντησε. Η διχογνωμία αυτή ανάμεσα στους επαγγελματίες υποδεικνύει την ανάγκη για περισσότερη πληροφόρηση επί του θέματος, δεδομένης της νομικής ευθύνης που φέρουν όσον αφορά το κριτήριο της καλής υγείας των ΥΘΓ.

Μετά την ολοκλήρωση της αξιολόγησης, οι ΥΘΓ ενημερώνονται για το αποτέλεσμα της αξιολόγησης με διαφορετικούς τρόπους: Το 86,4% των επαγγελματιών ανακοινώνει το αποτέλεσμα με συνάντηση διά ζώσης, το 9,1% με ενημερωτική επιστολή και το 4,5% με τηλεφωνική επικοινωνία.

Σύμφωνα με τις απαντήσεις των επαγγελματιών, όλοι οι υποψήφιοι θετοί γονείς (100%) επιδιώκουν την επικοινωνία με τους επαγγελματίες το διάστημα που μεσολαβεί από το πέρας της αξιολόγησης μέχρι την ολοκλήρωση της υιοθεσίας. Οι λόγοι επικοινωνίας είναι: 36,36% για συμβουλευτική-συναισθηματική υποστήριξη, 31,81% για ερωτήσεις σχετικές με τις διαδικασίες που θα ακολουθήσουν, 13,63% για να αποσύρουν το αίτημα για υιοθεσία και 4,54% για θέματα ανατροφής του παιδιού.

Οι διαδικασίες που ακολουθούνται μετά την αξιολόγηση αφορούν κυρίως τη χώρα καταγωγής του παιδιού. Διαδικασίες που, πέρα από τις σκόρπιες πληροφορίες που μπορεί να βρει κάποιος στο διαδίκτυο, γνωρίζει πολύ καλύτερα ο επαγγελματίας από τις πηγές που ανέφερε σε προηγούμενη ερώτηση (ΚΑΔΥ, συνάδελφοι, θετοί γονείς, κ.ά.).

Ενδιαφέρον παρουσιάζουν οι λόγοι που το 13,63% των ΥΘΓ επικοινωνεί με τον επαγγελματία για να αποσύρει το αίτημα για υιοθεσία. Συνήθως είναι: οικονομικοί (μη προβλεπόμενη απώλεια εργασίας), αιφνίδιος θάνατος μέλους της οικογένειας, η συνειδητοποίηση μέσα από τη διαδικασία της αξιολόγησης ότι ο ΥΘΓ χρειάζεται περισσότερο χρόνο για να είναι σε θέση να υποστηρίξει το αίτημά του. Πιο σπάνια, μια απρόβλεπτη εγκυμοσύνη. Ένα μικρότερο ποσοστό, 4,54%, εκφράζει την αγωνία του ΥΘΓ να αναλάβει τον ρόλο του και την επιθυμία να προετοιμαστεί όσο καλύτερα γίνεται. Τα άτομα που ενδιαφέρονται να μάθουν, ακούν και επεξεργάζονται αυτή την αγωνία τους, τείνουν να αντιμετωπίζουν αυτό το ενδιαμέσο διάστημα ως χρόνο προετοιμασίας.

5. Ολοκλήρωση υιοθεσίας και μεταπαρακολούθηση

Μόλις ολοκληρωθεί η υιοθεσία, ο νόμος της χώρας καταγωγής του παιδιού ορίζει έναν αριθμό συναντήσεων για μεταπαρακολούθηση (*follow up*) ανά συγκεκριμένα χρονικά διαστήματα. Για παράδειγμα, η Βουλγαρία (εντός Χάγης) ζητά ανά εξάμηνο μια έκθεση μεταπαρακολούθησης για τα δύο (2) πρώτα χρόνια μετά την υιοθεσία, ενώ η Ουγκάντα (εκτός Χάγης) ζητά μια ετήσια έκθεση μεταπαρακολούθησης για τα πρώτα τρία (3) χρόνια. Σκοπός είναι να αξιολογηθεί η προστασία που παρέχεται στο παιδί, η σχέση που αναπτύσσεται μεταξύ του γονέα και του παιδιού και γενικά η καταλληλότητα του περιβάλλοντος όπου μεγαλώνει. Παράλληλα, ενημερώνεται η χώρα καταγωγής ώστε να συνεχιστούν οι διακρατικές υιοθεσίες μεταξύ των χωρών ως αποτέλεσμα της καλής συνεργασίας των χωρών και κυρίως της θετικής έκβασης για τα παιδιά.

Η μεταπαρακολούθηση είναι βάσει νόμου η υποχρεωτική συνέχιση της συνεργασίας του Κ.Λ. με τον θετό -πλέον- γονέα. Σ' αυτό το πλαίσιο εξετάσθηκαν επίσης η άποψη που έχει σχηματίσει ο γονέας για την υιοθεσία, οι λόγοι που απευθύνεται εκ νέου στον Κ. Λ., η στάση των Θ.Γ. και των επαγγελματιών στο θέμα της αναζήτησης ριζών, οι απαιτήσεις που

αντιμετωπίζει ο επαγγελματίας και οι τρόποι διαχείρισής τους.

Σύμφωνα με το 45,5% των επαγγελματιών, οι προσδοκίες των ΥΘΓ (χρόνος αναμονής, ηλικία παιδιού, επιλογή χώρας, κ.ά.) ανταποκρίνονται στην πραγματικότητα, ενώ το 54,5% απάντησε αρνητικά, ποσοστό που απαιτεί προβληματισμό, περαιτέρω διερεύνηση και αντιμετώπιση.

Οι επαγγελματίες που απάντησαν ότι δεν ανταποκρίνονται οι προσδοκίες των ΥΘΓ στην πραγματικότητα εντοπίζουν την απόκλιση σε:

1. Άρνηση των ατόμων να δεχτούν ότι η πραγματικότητα διαφέρει από αυτό που αρχικά είχαν σκεφτεί και ήλπιζαν.
2. Γραφειοκρατία/ελλιπή επικοινωνία μεταξύ των Υπηρεσιών των δύο χωρών και οργάνωση.
3. Μεγαλύτερους χρόνους αναμονής.
4. Υψηλότερο κόστος για τα έξοδα που προκύπτουν (ταξίδια, εκδόσεις δικαιολογητικών, κ.α.).
5. Μεγαλύτερης ηλικίας παιδιά διαθέσιμα προς υιοθεσία.
6. Μη διαθέσιμο παιδί για υιοθεσία.
7. Μη έγκυρη ενημέρωση/παραπληροφόρηση, κυρίως μέσω των κοινωνικών μέσων δικτύωσης.

Ο επαγγελματίας μπορεί να βοηθήσει τους ΥΘΓ να αντιμετωπίσουν την (πιθανή) διάψευση των προσδοκιών τους, εφόσον έχει χτιστεί σχέση εμπιστοσύνης κατά την αξιολόγηση. Η συζήτηση αυτή καλό είναι να γίνεται πριν την υιοθεσία, προληπτικά και, ασφαλώς, μετά την υιοθεσία, εφόσον προκύψει πρόβλημα. Μέσα από τη συμβουλευτική μπορεί ο θετός γονέας να επεξεργαστεί τα βαθύτερα ζητήματα που βρίσκονται πίσω από την άρνησή του να αποδεχθεί μια διαφορετική πραγματικότητα.

Η ενημέρωση για τον τρόπο λειτουργίας της κάθε χώρας γίνεται κυρίως μέσω των ΚΑΔΥ σε χώρες που έχουν κυρώσει τη σύμβαση της Χάγης. Η ΚΑΔΥ της Ελλάδας ενημερώνει την Περιφέρεια. Από τη στιγμή όμως που φεύγει ο πλήρης φάκελος από την Ελλάδα προς τη χώρα προέλευσης του παιδιού, δεν προβλέπεται συνεργασία μεταξύ των ελληνικών Υπηρεσιών των

Περιφερειών και της αλλοδαπής χώρας. Η επικοινωνία δηλαδή με τη χώρα του παιδιού, αφότου σταλεί ο φάκελος, γίνεται απευθείας με τον ΥΘΓ και δεν μεσολαβεί η Υπηρεσία που έκανε την αξιολόγηση. Στις χώρες που δεν έχουν κυρώσει τη σύμβαση της Χάγης δεν υπάρχει ΚΑΔΥ και οι πληροφορίες είναι πολύ πιο περιορισμένες. Συνεπώς, και στις δύο περιπτώσεις αρκετές πληροφορίες που αφορούν τα διαδικαστικά της άλλης χώρας έρχονται στη γνώση του Κ.Λ. από τη βιωματική εμπειρία του ΥΘΓ. Επομένως, η παραπληροφόρηση μέσα από αμφιλεγόμενες πηγές, η όποια σύγχυση ή παρανόηση είναι πολύ πιθανές. Η συνεργασία μεταξύ γονέα και επαγγελματία σε όλα τα στάδια της υιοθεσίας βοηθά να διαλευκανθούν τέτοια ζητήματα.

Είναι θετικό ότι η συντριπτική πλειονότητα των επαγγελματιών (90,09%) δηλώνει ότι ο ΘΓ συνεχίζει να απευθύνεται στον κοινωνικό λειτουργό μετά την ολοκλήρωση της υιοθεσίας. Σε ερώτηση για το είδος των αιτημάτων (με δυνατότητα πολλαπλής επιλογής) το 40,09 % των Κ.Λ. αναφέρεται σε απορίες σχετικές με την έκδοση δικαιολογητικών εγγράφων, για συμβουλευτική υποστήριξη σε θέματα γονικού ρόλου (36,36%), για νομικές διαδικασίες (22,72%) και για θέματα που αφορούν το follow up (4,54%).

Σχετικά με τη στήριξη των θετών γονέων, το 72,27% δηλώνει ότι στην Υπηρεσία όπου εργάζονται παρέχεται ψυχολογική/συμβουλευτική υποστήριξη στους γονείς που έχουν υιοθετήσει. Από το ως άνω ποσοστό, το 59,09% των επαγγελματιών παρέχει συμβουλευτική υποστήριξη με ατομικές/ ζεύγους ή και ομαδικές συναντήσεις στην Υπηρεσία ή και κατ' οίκον. Το 18,81% παρέχει συμβουλευτική στο πλαίσιο της μεταπαρακολούθησης. Τέλος, μόνο το 9,09% απάντησε ότι παρέχεται ψυχολογική υποστήριξη. Όλοι οι επαγγελματίες που απάντησαν ότι δεν παρέχεται ψυχολογική/συμβουλευτική υποστήριξη στους γονείς που έχουν υιοθετήσει από την Υπηρεσία τους, δηλώνουν ότι θα ήταν χρήσιμο να υπάρχει αυτή η δυνατότητα.

6. Δυσκολίες των επαγγελματιών

Ποιες είναι όμως οι δυσκολίες που αντιμετωπίζουν οι επαγγελματίες και πώς τις διαχειρίζονται; Ζητήθηκε από τους επαγγελματίες να περιγράψουν τα εμπόδια/δυσκολίες στην άσκηση του ρόλου τους. Το 40,09% ανέφερε τον φόρτο εργασίας. Ακολούθησε η έλλειψη προσωπικού και διεπιστημονικής ομάδας, και η έλλειψη οργάνωσης. Οι παράγοντες αυτοί που είναι

αλληλένδετοι, σε συνδυασμό, δημιουργούν πολύ δύσκολες συνθήκες εργασίας για τους επαγγελματίες. Ακολούθησαν επισημάνσεις για ελλείψεις που υπάρχουν στο νομικό πλαίσιο, στην επικοινωνία μεταξύ των Υπηρεσιών και την ενημέρωση που παρέχεται, στην απουσία εποπτείας επαγγελματιών, και σε ζητήματα που αφορούν την επικοινωνία με τους ΥΘΓ σε όλα τα στάδια. Τέλος, μεμονωμένες απαντήσεις δόθηκαν αναφορικά με δυσκολίες με τις διαδικασίες της μεταπαρακολούθησης και του ταιριάσματος παιδιού-γονέα (matching), ενώ ένας επαγγελματίας απάντησε ότι δεν αντιμετωπίζει κάποιο πρόβλημα.

Για βοήθεια και διαχείριση των δυσκολιών, (σε ερώτηση πολλαπλής επιλογής με δυνατότητα και ανοιχτής απάντησης): το 86,36% των επαγγελματιών απευθύνεται σε συναδέλφους, το 59,09% στον προϊστάμενο, το 22,72% ζητά συμβουλή ιδιωτικά από ειδικό επαγγελματία. Ακολουθούν, με μικρά ποσοστά, το προσωπικό τους περιβάλλον, το διαδίκτυο, το προσωπικό διάβασμα, η συμμετοχή σε σεμινάρια, η νομοθεσία, η ΚΑΔΥ-Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων και όποια άλλη πηγή κρίνουν ότι θα βοηθήσει.

B. ΘΕΤΟΙ ΓΟΝΕΙΣ

1. Πληθυσμός - Δείγμα

Η παρούσα έρευνα πέτυχε ανταπόκριση από σημαντικό μέρος του πληθυσμού στόχου και θεωρούμε πως οι απαντήσεις είναι αντιπροσωπευτικές και μπορούν να βοηθήσουν στην κατανόηση των θεμάτων που προκύπτουν από τη διαδικασία όπως την αντιλαμβάνονται οι γονείς. Το ερωτηματολόγιο στάλθηκε σε όλους τους ΘΓ του αρχείου της Διεθνούς Κοινωνικής Υπηρεσίας (ΔΚΥ), στις Π.Ε. της χώρας που πραγματοποιούν διακρατικές υιοθεσίες και στο Κέντρο Ερευνών «Ρίζες» για διάχυση του ερωτηματολογίου σε δικούς τους εξυπηρετούμενους που ανήκαν στη μελετώμενη ομάδα. Σημειώνεται ότι από τις 183 υιοθεσίες που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα την περίοδο της μελέτης 2011 – 2019, οι 134 έχουν γίνει μέσω της ΔΚΥ. Το γεγονός αυτό αποτυπώνεται και στις απαντήσεις της έρευνάς μας καθώς φαίνεται πως 80% των ερωτηθέντων έχει αξιολογηθεί από τη ΔΚΥ και 20% από τις αρμόδιες Π.Ε. της χώρας.

2. Δημογραφικά Στοιχεία

Στην έρευνα ανταποκρίθηκαν 51 θετοί γονείς, με την πλειοψηφία να είναι ζευγάρια (80,4%) και ένας περιορισμένος αριθμός μόνες μητέρες (19,6%, μονογονικές οικογένειες). Αρκετές χώρες, ειδικότερα με διαφορετικό πολιτισμικό υπόβαθρο, όπως οι αφρικανικές, δεν δέχονται αιτήσεις μόνων ανδρών και για αυτό δεν υπάρχουν σχετικά στοιχεία. Διευκρινίζεται πως η οικογενειακή κατάσταση του δείγματος αφορά την περίοδο συμπλήρωσης του ερωτηματολογίου και όχι της αξιολόγησης και υιοθεσίας του παιδιού. Μετά την υιοθεσία κάποια ζευγάρια πήραν διαζύγιο (7,8%).

Ο μέσος όρος ηλικίας των ΘΓ την περίοδο της υιοθεσίας ήταν 41 έτη για τις γυναίκες και 42,6 έτη για τους άντρες. Το 76% των θετών μητέρων είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, με 10% αυτών να έχει μεταπτυχιακές ή διδακτορικές σπουδές, και το 21% απόφοιτοι δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης. Η πλειοψηφία των θετών πατέρων είναι απόφοιτοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης (82,4%) και από αυτούς το 14% έχει μεταπτυχιακές σπουδές, ενώ το 17,6% έχει ολοκληρώσει τη δευτεροβάθμια εκπαίδευση. Η πλειοψηφία των θετών γονέων εργάζεται (85,4% θετές μητέρες, 92% θετοί πατέρες).

Από τις 51 οικογένειες, 13,7% (7 ζευγάρια) ανέφεραν πως η οικογένειά τους αποτελείται από βιολογικά και υιοθετημένα παιδιά. Σε κάποιες περιπτώσεις τα βιολογικά παιδιά προηγούνται χρονολογικά των θετών παιδιών (π.χ. παιδιά από προηγούμενο γάμο) και σε άλλες έρχονται αργότερα μετά την υιοθεσία. Έχει ενδιαφέρον πως ένα ποσοστό των ΘΓ αποκτά βιολογικά παιδιά μετά το πέρας της υιοθεσίας ενώ αντίστοιχες προσπάθειές τους για τεκνοποίηση προ της υιοθεσίας ήταν ανεπιτυχείς. Η συντριπτική πλειοψηφία των ΘΓ έχει προβεί στην υιοθεσία ενός παιδιού (88,2%) ενώ 11,2% (6 ζευγάρια) έχουν προβεί στην υιοθεσία δύο παιδιών. Αν και δεν υπάρχει περιορισμός για τις μόνες μητέρες να υιοθετήσουν και δεύτερο παιδί, εν τούτοις δεν παρατηρείται συχνά.

Τα γραφήματα 8 και 9 παρουσιάζουν τα δημογραφικά στοιχεία των θετών γονέων (φύλο, ηλικία, οικογενειακή κατάσταση, τόπο κατοικίας), την εποχή της έρευνας.

Δημογραφικά στοιχεία Θ.Γ.	N=51
Ηλικία(Μ.Ο. έτη)	Γυναίκες 46 Άνδρες 48
Εγγαμοί	36
Άγαμες	10
Διαζευγμένοι	4
Χήρος/α	1

Γράφημα 8. Δημογραφικά στοιχεία θετών γονέων

Τόπος διαμονής	N=51
Π.Ε. Αττικής	33
Π.Ε. Νοτίου Αιγαίου	3
Π.Ε. Ιονίων νήσων	3
Π.Ε. Θεσσαλίας	2
Π.Ε. Κρήτης	2
Π.Ε. Κεντρικής Μακεδονίας	1
Π.Ε. Ανατολικής Μακεδονίας	1
Π.Ε. Βορείου Αιγαίου	1
Π.Ε. Στερεάς Ελλάδας	1
Π.Ε. Πελοποννήσου	1
Π.Ε. Ηπείρου	1
Δεν απαντώ	2

Γράφημα 9. Τόπος κατοικίας θετών γονέων

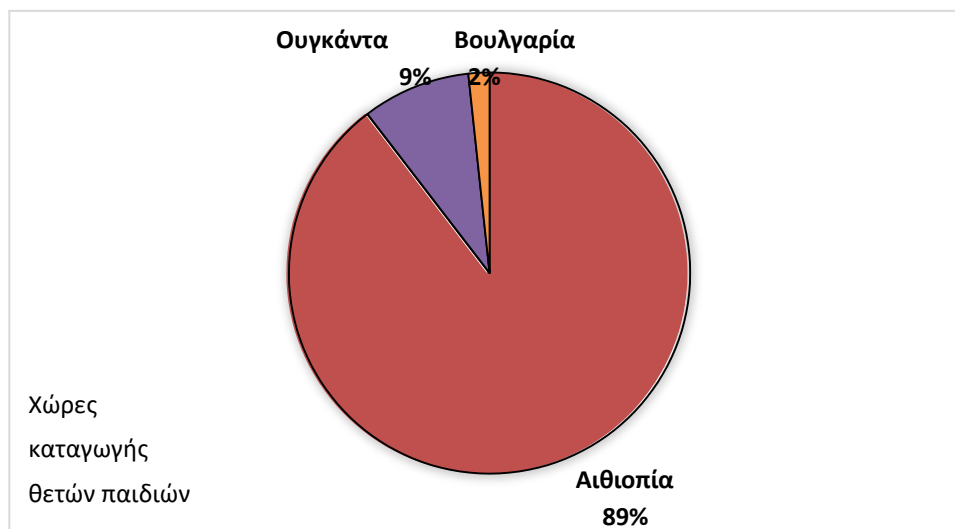
3. Χώρα προέλευσης παιδιού

Πρώτο βήμα στη διαδικασία της διακρατικής υιοθεσίας είναι η επιλογή της χώρας καταγωγής του παιδιού. Όπως φαίνεται από τα στοιχεία της ΚΑΔΥ, μεταξύ των ετών 2011– 2019 από τις

183 διακρατικές υιοθεσίες που πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα, το 69% αναφέρουν ως χώρα καταγωγής των παιδιών την Αιθιοπία. Αυτό επιβεβαιώνεται και από τα αποτελέσματα της έρευνας, καθώς το 89% των συμμετεχόντων δηλώνουν ως χώρα καταγωγής του παιδιού την Αιθιοπία. Η Αιθιοπία είναι μια χώρα η οποία δεν έχει κυρώσει τη σύμβαση της Χάγης του 1993, αλλά δεχόταν αιτήσεις διακρατικών υιοθεσιών. Ειδικότερα, παρατηρούμε πως για τα έτη 2011-2017 η χώρα επιλογής των ΘΓ είναι αποκλειστικά (100%) η Αιθιοπία.

Στοιχεία παιδιών	N=59
Φύλο	Αγόρια 34 Κορίτσια 35
Ηλικία (Μ.Ο. έτη) κατά την έρευνα	5,9
Ηλικία (Μ.Ο. έτη) κατά την υιοθεσία	3,5
Εκπαίδευση	Νηπιαγωγείο/ παιδικός σταθμός 58% Δημοτικό 32,7% Φοιτητής/τρια 7,2%

Γράφημα 10: Φύλο, ηλικία και εκπαίδευση παιδιών

Γράφημα 11. Χώρα καταγωγής θετών παιδιών

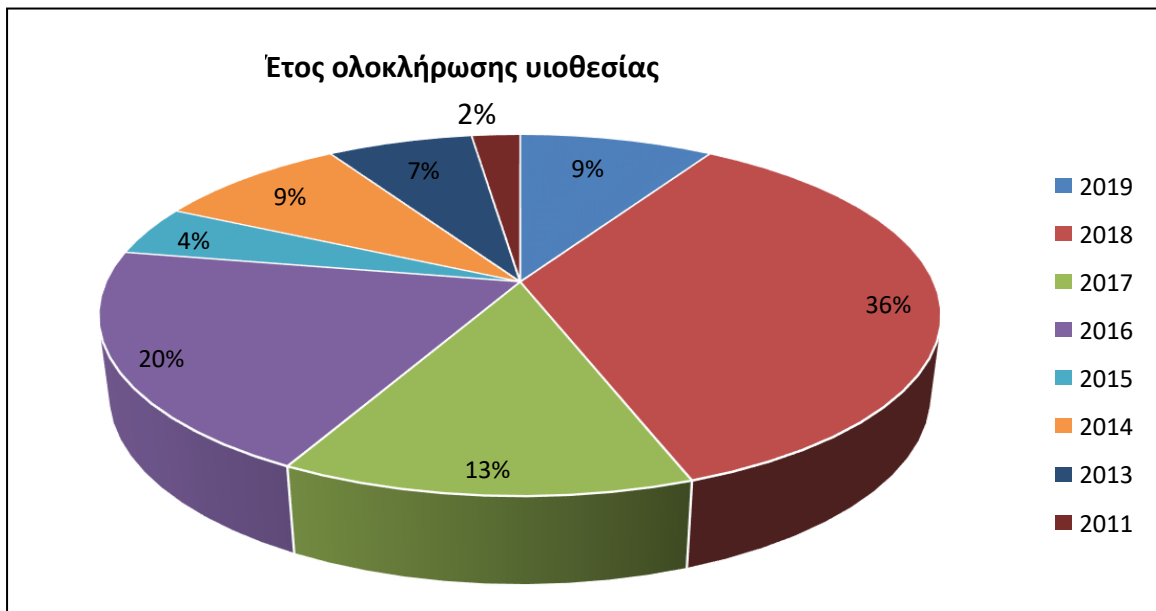
Διάφοροι λόγοι πιθανά να ευθύνονται για αυτή την κατάσταση. Βασικός λόγος είναι η απουσία ενεργών διαύλων επικοινωνίας με άλλα κράτη και κεντρικές αρχές. Σε αρκετές χώρες παρατηρείται το πρόβλημα να αποστέλλεται ένας φάκελος στην αρμόδια κεντρική αρχή και να μην λαμβάνεται καμία απάντηση, ή στις περιπτώσεις που οι ξένες κεντρικές αρχές απαντούν, να είναι μετά από πολύ μεγάλο διάστημα (έως και έτη). Δεύτερον, ο χρόνος αναμονής για το ταίριασμα με ένα παιδί: στατιστικά φαίνεται πως οι υιοθεσίες από Έλληνες πολίτες σε χώρες που έχουν κυρώσει τη σύμβαση της Χάγης έχουν αρκετά μεγαλύτερη περίοδο αναμονής από ό,τι έχουν τα κράτη τα οποία δεν είναι μέλη αλλά ακολουθούν το εθνικό τους Δίκαιο. Οι χώρες που έχουν κυρώσει τη Σύμβαση της Χάγης και έχουν κεντρική αρχή διακρατικών υιοθεσιών και ασφαλείς κατά κανόνα διαδικασίες συνήθως είναι αποδέκτες εκατοντάδων αιτήσεων από όλο τον κόσμο, ενώ σε κράτη που είναι εκτός της Σύμβασης, οι ΘΓ καλούνται να βρουν πληρεξούσιο δικηγόρο ο οποίος θα αναλάβει την περίπτωση τους.

Ακόμη ένας λόγος καθυστέρησης της υιοθεσίας είναι η ηλικία του παιδιού και η κατάσταση της υγείας του. Η πλειοψηφία των ΥΘΓ υποβάλλουν αιτήσεις για παιδιά βρεφικής - νηπιακής ηλικίας. Η επιθυμία των ΥΘΓ να υιοθετήσουν ένα παιδί συμπορεύεται με την ανάγκη τους για δημιουργία οικογένειας από την αρχή, ώστε να βιώσουν όλα τα στάδια ανάπτυξης του παιδιού. Ο μέσος όρος ηλικίας των παιδιών κατά την περίοδο της υιοθεσίας ήταν 3,5 έτη. Σημειώνεται πάντως ότι η πλειοψηφία των παιδιών ήταν 1-3 ετών όταν υιοθετήθηκαν, και επομένως η επιθυμία πολλών υποψήφιων θετών γονιών για μικρής ηλικίας παιδί ικανοποιήθηκε.

4. Περίοδος πριν την υιοθεσία

Οι απαντήσεις των ΘΓ στην έρευνά μας επιβεβαιώνουν τα παραπάνω. Το 65% των ερωτηθέντων, που γνώριζε τις διαδικασίες που προβλέπονται σε χώρες εντός Χάγης, δήλωσε ότι ο μακρύς χρόνος αναμονής αποτέλεσε βασικό κριτήριο μη επιλογής των χωρών αυτών κατά τη διαδικασία της αξιολόγησης. Αλλά και το 62% των ΘΓ που τελικά απευθύνθηκε σε χώρα εκτός Χάγης αναφέρει ως κύριο κριτήριο επιλογής τον χρόνο αναμονής. Στην αρχή, το 48% των ΘΓ δεν γνώριζε τη σύμβαση της Χάγης για τις διακρατικές υιοθεσίες και το 73% αναφέρει πως δεν γνώριζε τις διαδικασίες που ακολουθούνται στις χώρες που δεν έχουν κυρώσει τη Σύμβαση. Παρόλα αυτά η πλειοψηφία των ΘΓ πιστεύει πως στην πορεία είχε σαφή ενημέρωση για τη διαδικασία (63%) και το κόστος (82%) της διακρατικής υιοθεσίας. Όσον αφορά τις πηγές

ενημέρωσης των ερωτηθέντων για τη διακρατική υιοθεσία, η κύρια πηγή είναι το διαδίκτυο (52%), ακολουθούμενη από την ενημέρωση μέσω άλλων θετών γονέων και φιλικού περιβάλλοντος και μόνο το 8,3% των ΘΓ αναφέρει πως είχε ως πηγή ενημέρωσης αρμόδιους φορείς. Τέλος, το 23,5% δηλώνει πως δεν είχε παρακολουθήσει κάποια ενημέρωση για τις διακρατικές υιοθεσίες πριν προβεί σε αίτηση.

Γράφημα 12: Έτος ολοκλήρωσης υιοθεσίας

5. Περίοδος αξιολόγησης

Η αξιολόγηση των ΥΘΓ διαρκεί περίπου έξι μήνες στη διάρκεια των οποίων συγκεντρώνονται τα απαραίτητα δικαιολογητικά και πραγματοποιούνται συχνές συνεδρίες στην Υπηρεσία με τους ΥΘΓ καθώς και επισκέψεις στο σπίτι. Η πλειοψηφία των ΘΓ ανέφερε πως η διαδικασία αξιολόγησής τους δεν ξεπέρασε τους έξι μήνες και δεν αντιμετώπισαν κάποια δυσκολία όσον αφορά την πρόσβαση στην Κοινωνική Υπηρεσία και τις επισκέψεις του Κ.Λ. στο χώρο τους. Κατά τη διάρκεια των συμβουλευτικών συνεδριών δίνεται η δυνατότητα στους γονείς να συζητήσουν με τον Κ.Λ. σκέψεις, απορίες, ανησυχίες σχετικά με τη διαδικασία και την εξέλιξη της. Παρόλα αυτά, 19,6% των ερωτηθέντων δήλωσε πως κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης δεν απαντήθηκαν ικανοποιητικά οι ερωτήσεις/απορίες τους κυρίως σε θέματα που αφορούσαν το

κόστος της διαδικασίας στη χώρα υποδοχής και την προετοιμασία των γονιών για την υποδοχή του παιδιού. Αντίθετα, το 49% των ΘΓ δήλωσε πως κατά τη διάρκεια της αξιολόγησης συζητήθηκαν μεν θέματα που τους προετοίμασαν για τις δυσκολίες που θα προκύψουν μετά τον ερχομό του παιδιού, όμως το 51% ανέφερε πως ο χρόνος συζήτησης αυτών των θεμάτων ήταν ανεπαρκής.

Σχετικά με την έκδοση των απαιτούμενων δικαιολογητικών, η πλειοψηφία των ΘΓ δεν αντιμετώπισε κάποια δυσκολία, ενώ όσοι ανέφεραν δυσκολίες (23,5%) αυτές αφορούσαν κυρίως συνεργασία με τις Αρχές έκδοσης των εκάστοτε εγγράφων. Σε κάποιες μάλιστα περιπτώσεις οι υπηρεσίες δεν ήταν ενήμερες για την έκδοση πιστοποιητικών με σκοπό την υιοθεσία. Αυτό αφορά κυρίως στην έκδοση ιατρικών και ψυχιατρικών βεβαιώσεων από Δημόσιες Αρχές.

Η συνεργασία της Υπηρεσίας και του Κ.Λ. με τους θετούς γονείς δεν σταματά στο τέλος της αξιολόγησης, αλλά χρειάζεται να έχει μια συνέχεια με σκοπό την υποστήριξη και πλαισίωση της οικογένειας κυρίως συμβουλευτικά. Η περίοδος που ακολουθεί την αξιολόγηση είναι ιδιαίτερα αγχωτική για πολλούς υποψήφιους γονείς καθώς έχουν να διαχειριστούν το ζήτημα της αναμονής για το συνταίριασμα (matching) με το παιδί, τον χρόνο αναμονής, ο οποίος ποικίλει ανάλογα με τη χώρα επιλογής από μήνες μέχρι και έτη, αλλά και διαδικαστικά θέματα που αφορούν πλέον τις Υπηρεσίες της χώρας καταγωγής του παιδιού. Το 92% των ΘΓ συνέχισε να έχει επαφή με την Υπηρεσία μετά το πέρας της αξιολόγησης, κυρίως μέσω ηλεκτρονικής αλληλογραφίας ή τηλεφώνου για θέματα, ερωτήματα και απορίες που προέκυψαν μετά την αξιολόγηση (76%) αλλά και με συναντήσεις δια ζώσης με τον Κ.Λ. (24%). Οι περισσότεροι γονείς αναφέρουν πως είχαν σαφή ενημέρωση από την Κοινωνική Υπηρεσία για τις διαδικασίες του συνταιριάσματος με ένα παιδί και τους χρόνους αναμονής ανάλογα με τη χώρα που είχαν επιλέξει (80%). Στο 39% των ΘΓ προτάθηκε παιδί μέσα σε διάστημα τριών (3) μηνών από την αποστολή του φακέλου, στο 27,4% σε 4 – 6 μήνες, το 15,6% αναφέρει περίοδο αναμονής 7-9 μήνες, ενώ το 9,8% περίμενε 10-12 μήνες. Τέλος 7,8% των ερωτηθέντων αναφέρει περίοδο αναμονής πάνω από ένα έτος. Ο πλέον σύντομος χρόνος αναμονής που παρατηρείται στην πλειονότητα των ερωτώμενων συσχετίζεται με τη χρονική περίοδο αποστολής του φακέλου (2016-2018) και τη χώρα καταγωγής του παιδιού (Αιθιοπία).

6. Συνταίριασμα (matching) – Ταξίδια

Συνολικά, το 82% των θετών γονιών αναφέρει πως χρειάστηκε να ταξιδέψει στη χώρα καταγωγής του παιδιού 1-2 φορές, ενώ το 18% ταξίδεψε περισσότερες από τρεις φορές. Η παροχή υπηρεσιών και βοήθειας στους θετούς γονείς στην αλλοδαπή χώρα αποτελεί ένα ζήτημα με πολλές προκλήσεις, καθώς έρχονται αντιμέτωποι με ένα διαφορετικό περιβάλλον, πολιτισμικά αλλά και διαδικαστικά, χωρίς πολλές φορές να έχουν υποστήριξη. Σε σχέση με την ενημέρωση που έλαβαν για τις διαδικασίες που θα έπρεπε να ακολουθήσουν στη χώρα καταγωγής του παιδιού, οι απόψεις μοιράζονται. Το 47% των ΘΓ πιστεύει πως ήταν επαρκώς ενημερωμένοι, το 29,4 % αναφέρει ανεπαρκή ενημέρωση και το 23,5% των γονιών πιστεύει πως υπήρχε μέτρια ενημέρωση για την κατάσταση που θα αντιμετώπιζαν στη χώρα καταγωγής.

Μετά το συνταίριασμα με το παιδί από τους αρμόδιους φορείς του κράτους αποστολής, οι ΥΘΓ ετοιμάζονται για το πρώτο ταξίδι, ένα ταξίδι γεμάτο προσδοκίες, αγωνία, ανυπομονησία και λαχτάρα να γνωρίσουν το «παιδί τους». Η προετοιμασία των ΘΓ χρειάζεται να είναι πρακτική και συναισθηματική. Τις περισσότερες φορές θα ταξιδέψουν σε χώρες αρκετά μακρινές, με διαφορετική γλώσσα, πολιτισμό, κλίμα κτλ. Η εμπειρία έχει δείξει πως η δημιουργία δικτύου μεταξύ των υποψήφιων θετών γονέων και θετών οικογενειών που έχουν ήδη περάσει αυτό το στάδιο βοηθάει τους πρώτους να προετοιμαστούν και να έχουν βασικές πληροφορίες για το ταξίδι και την κατάσταση στη χώρα υποδοχής. Ελλείψει επαρκών επίσημων πληροφοριών για τα κράτη αυτά, τις περισσότερες φορές η ενημέρωση μέσω των ίδιων των ήδη εξυπηρετηθέντων είναι αποτελεσματική.

7. Επιστροφή στην Ελλάδα και ολοκλήρωση υιοθεσίας

Όταν ολοκληρωθούν οι διαδικασίες και οι γονείς έχουν γνωρίσει το παιδί ορίζεται δικαστήριο στη χώρα κατοικίας του παιδιού, προκειμένου αυτό να τεθεί επισήμως υπό την φροντίδα των θετών γονέων. Η πλειοψηφία των ΘΓ αναφέρει πως το δικαστήριο έλαβε χώρα μέσα σε ένα έτος από την ημέρα που έγινε το ταίριασμα με το παιδί και ως επί το πλείστον η επιστροφή της οικογένειας με το παιδί στην Ελλάδα έγινε έως και 10 ημέρες μετά το δικαστήριο. Η συγκεκριμένη διαδικασία ποικίλει και μπορεί να εμφανίζει διακυμάνσεις όσον αφορά τους χρόνους καθώς αφορά τοπικά δικαστήρια στην εκάστοτε αλλοδαπή χώρα. Μετά την επιστροφή της οικογένειας στην Ελλάδα, η υιοθεσία ολοκληρώνεται με την επικύρωση της αλλοδαπής

απόφασης από τα ελληνικά δικαστήρια με την αναγνώριση της πράξης υιοθεσίας. Η διαδικασία αυτή είναι απαραίτητη προκειμένου το παιδί να μπορέσει να εγγραφεί στο ληξιαρχείο, στη μερίδα των γονέων του, να αποκτήσει ασφάλιση κ.τ.λ. Ο μέσος όρος αναμονής για το ελληνικό δικαστήριο είναι έξι μήνες μετά την επιστροφή, ενώ το 35% των ΘΓ αναφέρει πως το ελληνικό δικαστήριο πραγματοποιήθηκε σε διάστημα μεγαλύτερο των έξι μηνών, με την απόφαση να εκδίδεται κατά μέσον όρο από έναν έως τρεις μήνες μετά την ημέρα της δικασίμου. Μέχρι να εκδοθεί η απόφαση του δικαστηρίου, τα παιδιά βρίσκονται στην Ελλάδα με θεώρηση εισόδου, η οποία έχει εκδοθεί στη χώρα καταγωγής, συνήθως διάρκειας έξι μηνών. Το 33% των ΘΓ αναφέρει πως στο διάστημα αναμονής μέχρι την έκδοση της ελληνικής δικαστικής απόφασης συνάντησαν δυσκολίες στην πρόσβαση σε φορείς υγείας/εκπαίδευσης που αφορούσαν το παιδί, κυρίως στην πρόσβαση σε ιατροφαρμακευτική περίθαλψη. Μετά την έκδοση της απόφασης, οι κυριότερες δυσκολίες που αντιμετώπισαν οι γονείς φαίνεται να ήταν η εγγραφή του παιδιού στο οικείο ληξιαρχείο και δημοτολόγιο και στο μητρώο αρρένων για τα αγόρια.

Θετικό στοιχείο είναι πως η πλειοψηφία των γονέων δεν αντιμετώπισε δυσκολίες στην εργασία για αναγνώριση και χορήγηση άδειας μητρότητας/πατρότητας, όπως ορίζει ο νόμος. Το 21% ανέφερε κάποια δυσκολία στο συγκεκριμένο θέμα. Η οικονομική επιβάρυνση των γονέων από τη διαδικασία φαίνεται να ήταν μεγαλύτερη, καθώς το 32% των θετών γονέων ανέφερε πως αντιμετώπισε οικονομικές δυσκολίες σχετικές με την ολοκλήρωση της υιοθεσίας. Το κόστος των διαδικασιών κυρίως σε χώρες που απαιτούν μεγάλη παραμονή, αρκετά ταξίδια αλλά και νομική εκπροσώπηση των θετών γονιών στα τοπικά δικαστήρια και στις υπηρεσίες δημιουργούν έναν μεγάλο οικονομικό φόρτο και μπορεί να καταστήσουν τη διακρατική υιοθεσία ανέφικτη για ένα μέρος του πληθυσμού.

Ένα πάγιο αίτημα που φαίνεται να διατυπώνεται μέσω των συγκεντρωθέντων στοιχείων είναι η ανάγκη για περισσότερες συμβουλευτικές υπηρεσίες για την υποστήριξη των θετών γονέων, σε όλα τα στάδια της υιοθεσίας. Η οικογενειακή κατάσταση παρουσιάζει συσχέτιση με την ανάγκη για συμβουλευτικής για υιοθεσία με υψηλό βαθμό συνάφειας. Τα $\frac{3}{4}$ των ΘΓ θεωρούν ότι θα τους βοηθούσε η παρακολούθηση συμβουλευτικών συνεδριών πριν τον ερχομό του παιδιού. Σχεδόν όλοι οι ερωτηθέντες (98%) υποστηρίζουν ότι θα βοηθούσε η ύπαρξη ενός εξειδικευμένου φορέα σε ζητήματα συμβουλευτικής για θετούς γονείς και πως αν υπήρχε θα απευθύνονταν σε αυτόν. Σημειώνεται, επίσης, ότι θετοί γονείς, μετά την υιοθεσία, αναζητούν

στήριξη σε ιδιωτικούς φορείς (π.χ. ψυχολόγο) και σε δίκτυα υποστήριξης γονέων· πολλοί λίγοι επισκέφθηκαν την Κοινωνική Υπηρεσία για παροχή συμβουλευτικής.

IV. Κριτική των Διαδικασιών Υιοθεσίας όπως Προκύπτει από την Ανάλυση Δεδομένων

Η έρευνα διαπίστωσε και επιβεβαίωσε δυσκολίες και προβλήματα, τα οποία είχαν ήδη παρατηρηθεί από τους Κ.Λ. που αναλάμβαναν υιοθεσίες. Αναφέρονται συνοπτικά οι τομείς στους οποίους χρειάζεται να υπάρξει βελτίωση ή/και αλλαγές:

- Ελλιπής ενημέρωση Κ.Λ. και ΥΘΓ για τις χώρες προέλευσης των παιδιών.
- Αξιολόγηση υποψηφίων θετών γονέων (Χρονική διάρκεια αξιολόγησης, ελάχιστος αριθμός συνεντεύξεων, διάρκεια αυτών).
- Διαδικασίες για την απόκτηση απαιτούμενων πιστοποιητικών.
- Διαδικασίες εγγραφής των παιδιών σε μητρώα, ληξιαρχεία, κ.λπ.
- Θέματα που προκύπτουν από το γεγονός της διαπολιτισμικότητας.
- Ελλιπείς ειδικές γνώσεις των επαγγελματιών.
- Σύγχυση όρων: διεθνής, διακρατική υιοθεσία, Σύμβαση Χάγης κ.ά.

V. Προτάσεις που Αφορούν Διαδικασίες

- Επαρκής ενημέρωση των ΥΘΓ για τις χώρες καταγωγής των παιδιών.
- Επαρκής ενημέρωση των Κ.Λ. από αξιόπιστες πηγές (ΚΑΔΥ κ.α.). Μπορεί να υπάρχει ενημερωμένο αρχείο που αφορά τις χώρες καταγωγής των παιδιών;
- Διασαφήνιση όρων: διεθνής, διακρατική υιοθεσία, Σύμβαση Χάγης, κ.ά.
- Ενημέρωση φορέων που εκδίδουν πιστοποιητικά και αφορούν την αξιολόγηση των ΥΘΓ.
- Ενιαία διαδικασία για την εγγραφή των υιοθετημένων παιδιών στα ληξιαρχεία.
- Δημιουργία προγράμματος συμβουλευτικής υποστήριξης στους γονείς μετά την ολοκλήρωση της υιοθεσίας.

- Οι διακρατικές υιοθεσίες περιέχουν το στοιχείο της διαπολιτισμικότητας. Οι Κ.Λ. είναι απαραίτητο να έχουν τις απαιτούμενες γνώσεις για να μπορέσουν να ευαισθητοποιήσουν και τους ΥΘΓ.
- Δυνατότητα συστηματικής εποπτείας των Κ.Λ.
- Οργάνωση εξειδικευμένου εκπαιδευτικού προγράμματος για διακρατικές υιοθεσίες για επαγγελματίες.

Βιβλιογραφία

- Γιάκας, Π. (2021). Το Νομικό Πλαίσιο στις Διακρατικές Υιοθεσίες, *Κοινωνική Εργασία*, τ. 142, σελ. 12-44.
- Καλούτση - Ταυλαρίδου, Α. (1970). *Συμβολή στην Κατανόηση Θεμάτων Υιοθεσίας. Η Διαταραχή της Ταυτότητας στην Υιοθεσία*. Διδακτορική διατριβή, Φιλοσοφική Σχολή Αριστοτελείου Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.
- Koussidou T., Maganiotou, B. (1991). Adoption and the “Metera” Babies Center, in Hibbs, E.D. (editor), *Adoption: International Perspectives*, Madison-Connecticut: International Universities Press, pp 167-181.
- Storsbergen, H.E., Hocksbergen, R.A.C. (1996). *It Started in Greece: Preliminary results of a study on Greek adult adoptees in the Netherlands*, Utrecht: Adoption Center, University of Utrecht.
- Van Steen, G. (2019). *Adoption, Memory, and Cold War Greece. Kid pro quo?* The University of Michigan Press.